

MAKÂLÂT

Hacı Bektaş Veli

Prof. Dr. ESAT COŞAN

Sad. HÜSEYİN ÖZBAY

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI / 1178
Klasik Türk Eserleri Dizisi / 10

HACI BEKTAŞ VELÎ

MAKÂLÂT

Prof. Dr. Esat COŞAN'ın

Tenkidlî Basımından

Sadeleştiren: Hüseyn ÖZBAY

Kapak Düzeni : Nur OKAN

ISBN 975 - 17 - 0569 - X

© Kültür Bakanlığı, 1990

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 8.11.1990 tarih ve YAPKUR
928 - 2582 sayılı makam onayıyla ikinci defa olarak
11.000 adet bastırılmıştır.

Sistem Ofset - ANKARA

(Pir Hacı Bektaş-ı Veli)

Esselâm ey Hâd-i râh-i Huda nesl-i Ali
Esselâm ey Kutb-i âlem Hacı Bektaş-ı Veli

- Kanberî -

1879

1880

1881

1882

1883

1884

1885

1886

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

2031

2032

2033

2034

2035

2036

2037

2038

2039

2040

2041

2042

2043

2044

2045

2046

2047

2048

2049

2050

2051

2052

2053

2054

2055

2056

2057

2058

2059

2060

2061

2062

2063

2064

2065

2066

2067

2068

2069

2070

2071

2072

2073

2074

2075

2076

2077

2078

2079

2080

2081

2082

2083

2084

2085

2086

2087

2088

2089

2090

2091

2092

2093

2094

2095

2096

2097

2098

2099

2100

2101

2102

2103

2104

2105

2106

2107

2108

2109

2110

2111

2112

2113

2114

2115

2116

2117

2118

2119

2120

2121

2122

2123

2124

2125

2126

2127

2128

2129

2130

2131

2132

2133

2134

2135

2136

2137

2138

2139

2140

2141

2142

2143

2144

2145

2146

2147

2148

2149

2150

2151

2152

2153

2154

2155

2156

2157

2158

2159

2160

2161

2162

2163

2164

2165

2166

2167

2168

2169

2170

2171

2172

2173

2174

2175

2176

2177

2178

2179

2180

2181

2182

2183

2184

2185

2186

2187

2188

2189

2190

2191

2192

2193

2194

2195

2196

2197

2198

2199

2200

2201

2202

2203

2204

2205

2206

2207

2208

2209

2210

2211

2212

2213

2214

2215

2216

2217

2218

2219

2220

2221

2222

2223

2224

2225

2226

2227

2228

2229

2230

2231

2232

2233

2234

2235

2236

2237

2238

2239

2240

2241

2242

2243

2244

2245

2246

2247

2248

2249

2250

2251

2252

2253

2254

2255

2256

2257

2258

2259

2260

2261

2262

2263

2264

2265

2266

2267

2268

2269

2270

2271

2272

2273

2274

2275

2276

2277

2278

2279

2280

2281

2282

2283

2284

2285

2286

2287

2288

2289

2290

2291

2292

2293

2294

2295

2296

2297

2298

2299

2300

2301

2302

2303

2304

2305

2306

2307

2308

2309

2310

2311

2312

2313

2314

2315

2316

2317

2318

2319

2320

2321

2322

2323

2324

2325

2326

2327

2328

2329

2330

2331

2332

2333

2334

2335

2336

2337

2338

2339

2340

2341

2342

2343

2344

2345

2346

2347

2348

2349

2350

2351

2352

2353

2354

2355

2356

2357

2358

2359

2360

2361

2362

2363

2364

2365

2366

2367

2368

2369

2370

2371

2372

2373

2374

2375

2376

2377

2378

2379

2380

2381

2382

2383

2384

2385

2386

2387

2388

2389

2390

2391

2392

2393

2394

2395

2396

2397

2398

2399

2400

2401

2402

2403

2404

2405

2406

2407

2408

2409

2410

2411

2412

2413

2414

2415

2416

2417

2418

2419

2420

2421

2422

2423

2424

2425

2426

2427

2428

2429

2430

2431

2432

2433

2434

2435

2436

2437

2438

2439

2440

2441

2442

2443

2444

2445

2446

2447

2448

2449

2450

2451

2452

2453

2454

2455

2456

2457

2458

2459

2460

2461

2462

2463

2464

2465

2466

2467

2468

2469

2470

2471

2472

2473

2474

2475

2476

2477

2478

2479

2480

2481

2482

2483

2484

2485

2486

2487

2488

2489

2490

2491

2492

2493

2494

2495

2496

2497

2498

2499

2500

2501

2502

2503

2504

2505

2506

2507

2508

2509

2510

2511

2512

2513

2514

2515

2516

2517

2518

2519

2520

2521

2522

2523

2524

2525

2526

2527

2528

2529

2530

2531

2532

2533

2534

2535

2536

2537

2538

2539

2540

2541

2542

2543

2544

2545

2546

2547

2548

2549

2550

2551

2552

2553

2554

2555

2556

2557

2558

2559

2560

2561

2562

2563

2564

2565

2566

2567

2568

2569

2570

2571

2572

2573

2574

2575

2576

2577

2578

2579

2580

2581

2582

2583

2584

2585

2586

2587

2588

2589

2590

2591

2592

2593

2594

2595

2596

2597

2598

2599

2600

2601

2602

2603

2604

2605

2606

2607

2608

2609

2610

2611

2612

2613

2614

2615

2616

2617

2618

2619

2620

2621

2622

2623

2624

2625

2626

2627

2628

2629

2630

2631

2632

2633

2634

2635

2636

2637

2638

2639

2640

2641

2642

2643

2644

2645

2646

2647

2648

2649

2650

2651

2652

2653

2654

2655

2656

2657

2658

2659

2660

2661

2662

2663

2664

2665

2666

2667

2668

2669

2670

2671

2672

2673

2674

2675

2676

2677

2678

2679

2680

2681

2682

2683

2684

2685

2686

2687

2688

2689

2690

2691

2692

2693

2694

2695

2696

2697

2698

2699

2700

2701

2702

2703

2704

2705

2706

2707

2708

2709

2710

2711

2712

2713

2714

2715

2716

2717

2718

2719

2720

2721

2722

2723

2724

2725

2726

2727

2728

2729

2730

2731

2732

2733

2734

2735

2736

2737

2738

2739

2740

2741

2742

2743

2744

2745

2746

2747

2748

2749

2750

2751

2752

2753

2754

2755

2756

2757

2758

2759

2760

2761

2762

2763

2764

2765

2766

2767

2768

2769

2770

2771

2772

2773

2774

2775

2776

2777

2778

2779

2780

2781

2782

2783

2784

2785

2786

2787

2788

2789

2790

2791

2792

2793

2794

2795

2796

2797

2798

2799

2800

2801

2802

2803

2804

2805

2806

2807

2808

2809

2810

2811

2812

2813

2814

2815

2816

2817

2818

2819

2820

2821

2822

2823

2824

2825

2826

2827

2828

2829

2830

2831

2832

2833

2834

2835

2836

2837

2838

2839

2840

2841

2842

2843

2844

2845

2846

2847

2848

2849

2850

2851

2852

2853

2854

2855

2856

2857

2858

2859

2860

2861

2862

2863

2864

2865

2866

2867

2868

2869

2870

2871

2872

2873

2874

2875

2876

2877

2878

2879

2880

2881

2882

2883

2884

2885

2886

2887

2888

2889

2890

2891

2892

2893

2894

2895

2896

2897

2898

2899

2900

2901

2902

2903

2904

2905

2906

2907

2908

2909

2910

2911

2912

2913

2914

2915

2916

2917

2918

2919

2920

2921

2922

2923

2924

2925

2926

2927

2928

2929

2930

2931

2932

2933

2934

2935

2936

2937

2938

2939

2940

2941

2942

2943

2944

2945

2946

2947

2948

2949

2950

2951

2952

2953

2954

2955

2956

2957

2958

2959

2960

2961

2962

2963

2964

2965

2966

2967

2968

2969

2970

2971

2972

2973

2974

2975

2976

2977

2978

2979

2980

2981

2982

2983

2984

2985

2986

2987

2988

2989

2990

2991

2992

2993

2994

2995

2996

2997

2998

2999

3000

İÇİNDEKİLER

HORASANLI HACI BEKTAŞ'IN MAKÂLÂT KİTABI	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
İKİNCİ BÖLÜM	
Marifetin Aslını Beyân Eder	10
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Şeriatın Makâmlarını Beyân Eder	13
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Tarikat Makâmlarını Beyân Eder	15
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Marifetin Makâmlarını Beyân Eder	19
ALTINCI BÖLÜM	
Hakikatın Makâmlarını Beyân Eder	20
YEDİNCİ BÖLÜM	
Marifetin Bilinen Cevabını Beyân Eder	23
SEKİZİNCİ BÖLÜM	31
Şeytanın Hallerini Beyân Eder	31

DOKUZUNCU BÖLÜM

Marifet Makâmının Tevhid Anlayışını Beyân Eder 36

ONUNCU BÖLÜM

Âdem (A.S.)'in Sıfatını Beyân Eder..... 49

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Âdem'in Sıfatını Beyân Eder 57

HORASANLI HACI BEKTAŞ'IN MAKÂLÂT KİTABI

Kaddesallahu sirrehu'l-'azîz
Bismillahi'rrahmâni'rahîm

Tanrı Tebâreke ve Ta'âlâ Hazretlerine sonsuz şükür, minnet ve senâlar olsun ki biz zayıf, çaresiz kulları, yoktan var eyledi ve bizlere imân ve Islâmı nasip etti. Bütün yaratılmışların rızıklarını tespit ve taksim kıldı.

Selâm ve selâvât O peygamberler serverine, resûller ulusuna ve enbiya ve evliyaların büyüğüne olsun ki bütün âlemi O'nun dostluğu için yarattı.

O'nun sahâbelerine ve ehl-i beytine de selâm olsun ki "Onlar" tam pişip olgunlaşmış, temiz, mübârek zatlardır; (Tanrı) hepsini tam selâmete erdirdin.

O âlem Pâdişâhı yüce Tanrı Ta'âlâ bütün Islâm ehlinin o itibarlı ruhlarını âhirette merhûm ve mağfûr kıldı.

O Resûlullâh Hazretlerine ve O'nun sahâbelerine de selâm ve salât olduktan sonra:

O esrâr sözlü, tatlı ve hoş dilli, güler yüzlü, Makâlât sâhibi, şeriât suyu, terbiye ve bilgi dolu, hakikat hazinesi, tarikat ehlinin makâmı, şeriât kavminin müftüsü, ilimler hazinesinin mâliki, o bilinen kutup Horasanlı Sultan Hacı Bektâş kaddesa'llâhu sirrahu'l-'aziz (Allah aziz sırrını kutsal kılsın).

O dinin ışığı, iman nurunun yağı, hakikat âleminin bağı ve erenler durağı, şöyle der:

BİRİNCİ BÖLÜM

Hak Subhanehu ve Ta'âla Adem'i dört türlü nesneden yarattı, dört bölüğe ayırdı. Dört bölüğün de dört türlü ibadetleri, dört türlü arzuları ve dört türlü halleri vardır.

Bundan böyle, insanın yaratıldığı bu dört türlü nesnenin ilki top-rak, ikincisi su, üçüncüsü ateş ve dördüncüsü yeldir.

Yarattığı dört bölük insana gelince:

Birinci bölük, âbidlerdir; bunlar şeriât kavmidir ve asılları yeldendir. Yel (Hava), hem şifa verici hem de kuvvettir; bu sebeple bunlar da gece gündüz Hakkın ibâdetinden ayrılmazlar. Yel esmeyince ekinler samanından ayrılmaz, bütün âlem kokudan helâk olurdu. Öyle ki bu dünyada ne varsa; helâl, harâm, temiz ve pis hepsi şeriât ile malûm olur. Çünkü şeriât kapısı ulu kapıdır. Nitekim Çalap Celle Celâlühü her çeşit nesnenin varlığını Kurân içinde yaddetti:

"Yaş veya kuru herşey apaçık bu kitap içindedir."

(Kurân VI/59)

Öyleyse, aziz kardeşim: Çalap Ta'âlâ'nın buyurduğunu gayret gösterip tutmak ve sakının dediğinden sakınmak gerek. Bunun için de insan olanlar kendilerini tez ulu bileler ve Hak Ta'âlâ Hazretlerinin yasaklarından sakınalar. İnşâallahu Ta'âlâ, bu gibi insanların amel ve hallerinin nasıl olduğunu Ma'rifet gelip canı diri kıldığı yerde (mah-şer) hatırlarız.

Âbidlerin ibâdetleri: Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek, seferberlik olunca gazâ eylemek, cenabetten gusul ederek temizlenmek ve nefse ait arzuları istemeyip, dünyayı terk ederek âhireti sevmektir.

Bunlar avâm (halk) taifesidir ve işi-gücü birbirlerini incitmektir. Ki-bir, haset, buğuz, cimrilik ve düşmanlık bunlarda her zaman görülür. Bunların taifesi hemen hemen bu kadardır.

İkinci bölük, zâhitlerdir. Bunların aslı ateştedir ve bunlar tarikat taifesidir. Bu sebeple gece gündüz yanmaları, kendilerini yakmaları lâzımdır. Her kim, bu dünyada kendisini yakarsa, yarın âhirette türlü azâplardan kurtulacaktır. Şunu iyi bilin ki bir kez yanan başka yanmaz:

"(Kur'ân'a nazire yazmayı) eğer yapamazsanız –ki asla yapamayacaksınız- o ateşten sakının ki onun odunu insan ve taşlardır."

(Kur'ânII/24)

HİKÂYELER

Nitekim, İsa Peygamber Aleyhi's-selâm günlerden bir gün geziye çıkıp yürürken bir dağ dibine ulaştı; su buldu ve içti. Fakat o su acıydı ve o dağ sürekli sallanıyordu. Bunun için İsa Aleyhi's-selâm hâl diliyle dağa sordu:

- Bu su, niçin acıdır ve sen, sürekli niçin sallanırsın? O dağ, o zaman şöyle karşılık verdi:

- Ya Ruhullâh, şöyle bil ki, Musa Peygamber Aleyhi's-selâm zamanında bir yiğit gezerken birden buraya geldi ve bu âyeti okudu:

"Kendinizi ve çoluk çocuğunuzu o ateşten koruyunuz ki onun odunu insan ve taşlar olacaktır."

(Kur'ân LXVI/6)

Sonra (dağ), bu âyet Tevrat, İncil, Zebur ve Kurân'da var mıdır? dedi. O zaman İsa Aleyhi's-selâm, İncil, Tevrat, Zebur ve Kurân'da bu âyet vardır diye cevap verdi.

O zaman, dağ:

- Ya İsa, İncil senin, Kurân Muhammed Mustafa'nındır. Şimdi, Ya Ruhullâh! Senin duan kabul görür, dua et de Calap Ta'âlâ beni bu titremekten kurtarsın, dedi. O zaman, İsa Aleyhis's-Selâm dua etti ve o saat içinde o dağ titremekten kurtuldu, acı suyu da tatlı oldu. O zaman, o dağ şöyle dedi:

- Ya Ruhullâh! Benim içimde bir pir vardır; tâ Benî İsrâil zamanından kalmıştır. O, Muhammed'i veya ümmetini görmeyi arzular. Fakat o yiğit;

"Yakıtı insanlar ve taşlar olan ve kafirler için hazırlanan ateşten kendinizi koruyun"

Yukarıdaki âyeti okuyunca, bu pir o zamandan beri gece gündüz ağlardı. Bu acı su onun gözyaşığıdır. Bu pirin gözyaşığı, başka birçok suya da karıştı, hepsini acı kıldı. Şimdi, Allâh'a şükür, senin duân bereketiyle ağlaması son buldu ve acı sular da tatlı oldu.

İsa Aleyhis's-selâm bu heybeti görünce ibrette kaldı. Dünyada, bir çanağı, bir asâsı ve bir iğnesi vardı; onları da ele bıraktı.

Bundan dolayı, azizim! Bu, dünyalık biriktirenler türlü türlü azâplardan nasıl kurtulacaklardır? Nitekim, Res'ül Hazreti Aleyhis's-selâm buyurmuştur.

"Bu dünya, bir derin denizdir; İnsanların çoğu onun içinde boğulmuşlardır.

Zâhidlerin ibâdetleri; gece gündüz Tanrı'yı zikretmek, bismillâhi'rrahmâni'r-rahim'i her işte yâd etmek, korku ve ümit içinde olmak ve arzuları dünyada âhiret için yararlı işler yapmaktır. Hâlleri de ilm-i ledün (gayb ilmi)ne ermektendir ve kendi bilgilerinden memnun kalmışlardır. Nerden gelip nereye gittiklerini bilmezler. Çünkü, bunlara hidâyet kapısı açılmadı. Eriştikleri her mertebeye kendi gayretleri ile gelmişlerdir. Bunların bölüğü de hemen bu kadardır.

Üçüncü bölüm, âriflerdir. Bunların aslı sudandır ve bunlar marifet taifesidir. Su, hem kendisi temizdir hem de temizleyicidir. Bu sebeple ârif de hem temiz olmalı hem de temizleyici.

Soru:

Ârifler katında her sözün üç yüzü önü ve bir arkası vardır. Manâ ehli katında ise (her sözün) yetmiş iki yüzü ve bir ardı vardır. Ayrıklar, câhiller bilmediklerinden kelimenin ardını söylerler de kendilerini ateşe atarlar. Fakat, ârifler her kelimenin yüzünü söylerler de ateşten kurtulurlar.

Şimdi, su temizdir sonra, temiz su herhangi bir kaba girerse o kap suya döner su (gibi temizlenir). Aynı zamanda kendinden başka şey kalmaz (birikmez) ve rengi de belli olur. Pisliği dışarda bırakır (mikrobu temizler).

Ariflerin arılığı zâhirdir; tekrar aslına erer, birikir. Ârifler katında

şirk murdardır (pistir); onu içlerinde bırakmaz, dışarı atarlar. Kendileri arıdılar ve başkalarını da arıdılar.

Öyleyse, şöyle bilmek gerekir ki kendisini arıtmayan başkalarını da arıtmaz (aritamaz).

Şeriat katında elbise ve tene pislik bulaşsa, suyla yıkanınca temizlenir. Su, hem donu hem teni arıtır, cenabeti giderir ve abdest revâ olur. Fakat, ârifler katında suyla ne elbise ne ten temizlenir ne de cenabet giderilip abdest revâ olur. Çünkü, yıkayıcı arınmayınca, yumaklık ile yıkanan şey arınmaz. Şimdi, insan gerek ki suya; su, gerek ki abdeste; abdest, gerek ki namaza; namaz, gerek ki Çalap Ta'âlâ'ya yarasın. Nitekim, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ buyurur:

"Değme dil beni anlamaya, değme ten bana ibâdet etmeye, değme ibadet benim marifetimi bilmeye, yaramaz."

Bundan dolayı, azizim! İyi düşünmek gerekir ki kişide yaramaz fiil olmasın. Kişi her zaman temiz olmalıdır. İnsanın arısız (pis katışıklı) olmasına sebep içinde şeytan fiilinin olmasıdır.

Eğer inanmazsan bir kaba içki koy ve ağzını kapat ve denize bırak. O kabın dışını on yıl yıka. Kabın içindeki içki önceki eski içkidir ve murdardır (yine pistir).

Bir başka manâ (örnek) de şudur:

Bir kuyuya bir damla içki damlasa, o kuyunun suyunu bir kere boşaltsalar, dışarı dökseler, o suyun döküldüğü yerde ot bitse de o otu koyun yese; takva ehli kavlince o koyunun eti haramdır. Şunun içindir ki içkinin haramlığı ve murdarlığı şeytan fiilindedir. Nitekim Hak Ta'âlâ buyurur:

"İçki, kumar, putlar ve fal okları şeytanın işleri cümlesinden olan pisliklerdir; onlardan kaçının ki felâha eresiniz."

(Kur'ân V/90)

Şimdi, azizim! Bir damla içki, bir kuyuya damladığı için takva ehli kavlince o kuyunun suyunu hep arıtmak gerekmiş. O suyun döküldüğü yerde biten otu bir koyun otladığı için eti haram oldu. Sebep, içinde şeytan fiili olmasıdır.

Vay sana ki içinde; kibir ve hased, (kıskançlık) cimrilik, düşmanlık, tamah, öfke, gıybet, kahkaha, (şamata) ve maskaralık ile bunlar gibi daha nice şeytan fiili varsa, suyla yıkanıp nasıl arınacaksın?

Öyleyse hakikaten bil ki arınamazsın.

Bundan dolayı, bahsettiğimiz, bu sekiz türlü nesnenin birisi bir kişide olsa, onun bütün taât ve ibâdeti ile amelleri hebâ olur. Vay eğer sekiz türlü de bir kişide olursa o kişinin hâli ne olur?

"Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz."

(Kur'ân XXV/23)

Şimdi, biz, dedik ki *"mutlak şeytan o kimsedir ve şeytanın şeytanlığı da tam bu sekiz türlü nesneyledir."*

Azizim! Âriflerin aslı sudandır ve içlerinde pis şey bulunmaz. Suyun aslı da yeşil cevherdendir ve o cevherin aslı da Tanrı'nın kendi kudretindedir. Bunun için Tanrı Tebaâreke ve Ta'âla âriflerini sever. Çünkü ariflerin aslı Tanrı'dandır; asılının aslını sevmesi şaşılacak bir şey değildir.

İnşallah, âriflerin ilmini insanın kendisini bildiği yerde yâd edeceğiz.

Şimdi, şöyle bilmek gerekir ki, âriflerin ibâdeti tefekkür ile dünya ve âhireti terk etmek; himmet nazarıyla velâyet beklemek ve Çalap Ta'âlâ'ya ulaşmak arzusudur. Âriflerin halleri ise bütün varlığa uyum göstermek ve kötü düşünceye kapılmamaktır.

Bunların taifesi de hemen bu kadardır.

Dördüncü taife muhiplerdir. Bunlar hakikat taifesidir ve bunların aslı topraktır. Toprak teslimiyet ve rızâyı temsil eder. Bu yüzden muhip de teslimiyet ve rızâ içinde olmalıdır. Nitekim, Resululâh (A.S.) Hazretleri şöyle buyuruyor:

"Her Nesne tekrar aslına döner."

Şimdi, muhip, ârife şöyle sorar:

- Ya ârif! Tanrı Tebâreke ve Ta'âlâ Kur'ânda şöyle buyurur:

"Sizi yerden yarattık, oraya döndüreceğiz ve başka bir sefer yine oradan çıkaracağız."

(Kur'ân XX/55)

O hâlde şimdi, toprak toprağa, su suya, yel yele, ateş ateşe döner; sen neyle Hazret'e (Allah'a) varırsın? "Ben önce kimsem, yine O'yum" dersin.

Ârif, cevap verir: "Bu söz doğrudur ve ihtilâf yoktur. Ama, benim üç dostum vardır. Ne zaman ki ben ölüyorum birisi evde, birisi yolda kalır; birisi ise benimle beraber gelir: Evde kalan malımdır, yolda kalan hısımlarım ve ailemdir, benimle beraber gelen ise iyiliklerim ve amellerimdir.

Öyleyse, eğer kötü ahlâkım ve kötü amelim varsa, bil ki bu, asıllı aslına döndüğü ve benzediği içindir.

Ârif de muhibbe sorar:

- Ya muhip! Asılda baba (ata) mı yoksa anne mi önemlidir?

- Çoğu şöyle söyler: Anne asıldır, baba köktür. Ama bizim katımızda baba (ata), asıldır; anne köktür. Çünkü, asıl, tohumdur ki yere ekilince kök olur, diye cevap verir muhip.

Muhiplerin ibâdeti, Allah'a yalvarma (münâcât), seyir ve gözlem-dir. Arzularına ermek, Çalap Ta'âlâ'yı bulmak, kendilerini yitirmek, canları muratlarına ermek ve hâlleri birleştirip bir olmaktır.

Bunların taifesi de hemen bu kadardır.

Muhiplerin üç yerde kazancı vardır:

Birinci, Çalap eserini seyretme,

İkinci, Çalabına münâcât kılma (yalvarma),

Üçüncüsü, Çalap aşkına müşâhâdeye oturma.

Eğer, muhiplere, Çalap Tanrı'yı nasıl bildin derlerse, onlar şöyle cevap verirler:

- Çalap Tanrı'yı kendimizden, kendimizi de Çalap Tanrı'dan bildik. Sözümüzün delili, Hazreti Aleyhi's-selâm'ın buyurduğu şu hadistir:

"Her kim kendini bilirse, şüphesiz Rabbını da bilir."

(Hadis)

Muhiplerin sözlerinin hakikati insanın kendi içindedir, başka yerde arayan nasıl bulacaktır? Bu sebeple bir insan kendini bilmeyince Tanrı'yı nasıl bilecek ve görecektir? Nitekim Çalap Ta'âlâ buyurur:

"Biz ise, ona, ilim ve kudretimizle sizden daha yakınız; fakat siz (yapılmakta olan işleri) görmüyorsunuz."

(Kur'ân LVI/85)

Bir âyette de şöyle buyurur:

"... ve biz ona şah damarından daha yakınız."

(Kur'ân L/16) âyetinin sonu.

Âbitlerin, zâhidlerin ve âriflerin ibâdet, arzu ve hâlleri birbiri katında değil; fakat muhiplerin katında geçer. Çünkü, âbidler, zâhidler ve ârifler da'vâ (zâhir ehli) muhipler ise ma'na (bâtın ehli) taifesidirler.

Şimdi, azizim! muhiplerin şerhi (izahı) çoktur. Fakat, aklın ermesi-ne, gönlün yönelmesine ve suret döğmeğe (insanları uyarmağa) bu kadar söz yeter ki onları da yad ettik. Başka kim var, Allâh bilir vallahu a'lemu bi's-sevab (Doğruyu en iyi Allah bilir).

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm marifetin aslını beyân eder.

O, âlemin Kutb'u der ki:

Kul, Çalap Tanrı'ya kırk makamda erişir, dost olur. O kırk makamın onu şeriât; onu, tarikat; onu, marifet; onu da hakikat içindedir.

Şeriâtın ilk makâmı imân getirmektir:

İmanın şartı altıdır: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhîret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inanmaktır.(1)

Ama hangi insan ki imanın ten üzere olduğunu söylese hatâ eder.

İmânın can üzere olduğunu söylese de hatadır.

Şöyle bilmek gerekir ki ârifler katında imân akıl üzeredir. Fakat herkesce bilinen: İmânın dil ve gönül üzere olduğudur. Kim Çalap Tanrı'ya gönülden tanıklık yapmazsa, mutlak kâfirdir.

"... ve onlar deve, iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremeyecekler."

(Kur'ân IV/48 ve 116)

Öte taraftan diliyle tanıklık yapıp da gönlü ile inanmazsa münâfıktır. Cehennemın en alt tabakasında olur:

"Şüphesiz ki münâfıklar cehennemın en alt tabakasında olacaklar."

(Kur'ân IV/145)

İbâdete gelince: amel imândan ayrıdır ve imân ibâdettir. Değme ibâdet, imâna ermez; küfür de günâhtır ama değme günâh küfre ermez: Nitekim Allah şöyle buyurur:

(1) Baş tarafında "kavluhu ta'âlâ" ifadesi bulunan bu ibâre bu şekliyle ne âyet ne de hadis-i kudsîdir. Buna benzer âyet için bakınız. (Bakara sûresi, 177,285)

"Muḥakkak ki Allah kendisine ortak koşulmasını af etmez; bunun dışındaki günahları dilediği kimseye bağışlar."

(Kur'ân IV/48 ve 116)

Bu iki söz de kişilere dosttur:

"Hani Rabbin Âdemoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkarıp aldı da onları nefislerine karşı şahit tutarak, ben sizin Rabbiniz değil miyim? buyurdu...."

(Kur'ân VII/172)

İşte imân budur.

Fakat bizim sözümüz şudur ki: Rahmânın ve şeytanın aslı nedir? Bunu bilmek gerek. Şimdi şu da bilinmelidir ki Rahmanın aslı imân, şeytanın aslı ise şüphe'dir. Fakat imâna şüphe katmak güçtür. Çünkü imân akıl üzeredir; akıl sultandır ve ten içinde imânın naibidir. Sultan giderse naib nasıl durabilir?

Meselâ:

İmân bir hazinedir; Allah'ın lanetlediği İblis, bir hırsızdır. Akıl hazinedâr'dır. O hâlde hazinedâr giderse, hırsız hazineyi ne eder?

Bir söze göre de iman, koyun; akıl çoban ve İblis kurttur. Çoban giderse kurt, koyunu ne yapar?

Bir söze göre de imân süt; akıl bekçi, İblis ittir. Üçü de bir evdedir. Bekçi evden gidip de süt bekçisiz kalırsa, it sütü ne yapar?

Şimdi, ey biçâre miskin! İmân senin içinde başiboştur.

Şimdi, Çalap Tanrıya inanmak, buyruğunu tutmak, sakının dediğinden sakınmak, imândır. Tanrı Tebareke ve Ta'âlânın buyruğunu tutmayıp sakın dediğinden sakınmamak Tanrıya inanmamaktır.

Tanrının meleklerine inanmak, imândır.

Şimdi, azizim! Her bir kişiyi üç yüz altmış melek korur. Bunca melekler arasında edepsizlik edersen de sen, senin gibi kişi yanında edepsizlik etmezsin. Hani nerde meleklerle inanmış olduğun?

Tanrının Kur'ân'ına ve diğer kitaplarına inanmak da imandır.

Şimdi için; kibir, hased, cimrilik, tamah, öfke, gıybet, kahkaha, şamata ve maskaralıklarla doludur. Şimdi, azizim! Hangi kitapta bunlar-

dan birisinin iman ehlinin içinde olacağı buyrulur? Nerde kaldı; (Tanrı'nın) kitaplarına ve tebliğlerine inandığın?

Tanrı dostlarına inanmak da imandır. Çünkü Tanrı dostları miskinliği (fakrı) kabul ettiler. İkiliği, kesreti bırakıp vahdet yoluna girdiler.

Tanrı dostları bir gün tok, iki gün aç gezerler.

Nitekim Hazreti Resûl (A.S) buyurmuştur:

"Ben dahi bir gün tok, iki gün aç dururum".

(Tirmizi, Zühd/35)

Fakat Allâhu Ta'âlâ bunların hatâlarını kıldan kıla geçirdi ve geri yüzlerine vurdu. Sen bunca fuzûlî işler yaparsın; yüzüne vurmaz mı dersin. Senden korkar veya utanır mı sanırsın. Tanrı dostlarına (peygamberlere) inandığın nerde kaldı?

Ey müminler! Kıyamete inanmak, böyle sizin gibi inanmak değildir. Zira siz harâm ve helâl her ne bulursanız giyinir, donanır; haksız yere nimetler yiyip beslenirsiniz. İşte bu inanmak mıdır ki siz inanmış olacaksınız.

Şimdi, ey müminler! Eğer kendinizi bildiyseniz, bu kapı ümit kapısıdır; sizlere rahmet eder. Eğer kendinizi bilmedinizse, bu kapı ümitsizlik kapısıdır; sizlere kızgınlık ve öfke verir. Çünkü o yüce Padişâh şöyle der:

Ben o Padişâhım ki milyonlarca insanı kapımda talep edici olarak isterim. Kapımda ömür boyunca zar zar ağlarlar da eğer inançları ve istekleri riyâlı olursa sonunda perişân olurlar.

Her ne kim var, ihlâsla imân getirmek zorundadır.

Bunların hepsi tam imândır. Korkusuz yürümek imâna şüphedir.

Öyleyse azizim! Marifetin aslını bu kadar hülâsa ettik; çünkü gerçek canlılara hülâsa (kısa) söz yeter.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölüm şeriatın makâmlarını beyân eder.

Şeriatın birinci makâmı, imân getirmektir: Kur'ân'da şöyle hitab edilir:

"Ey iman edenler"

(Kur'ân V/9)

İkinci makâm, ilim öğrenmektir:

"Rabba Kul olunuz."

(Kur'ân III/79)

Üçüncü makâm; namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, gücü yetene hacca gitmek, seferberlik olunca kaçmayıp düşmana karşı gelmek ve cenâbetten temizlenmektir. (Nitekim Kur'ân'da ve hadis-te bu hususlarda şöyle buyrulur;

"... Namazı kılın ve zekâtı verin"

(Kur'ân II/43)

"Ramazan ayında oruç tutunuz"

(Hadis)

"Allah için Ka'be'yi hacetmek, oraya gitmeye gücü yeten insanlar üzerine farzdır."

(Kur'ân III/97)

"Umûmi bir sefer olduğu zaman cihad etmek"

(Âyet ve hadis değildir)

"(Vücûdun) bütünü cünüplük halinden yıkayıp temizlemek."

(Âyet ve hadis değildir)

Dördüncü makâm, helâl kazanmak ve fâizi harâm bilmektir:

"Allah alışverişi helâl fâizi haram kıldı."

(Bakara 2/275)

Beşinci makâm, nikâh kıymaktır:

"Kadınlardan sizin için iyi ve uygun olanlarını nikâhlayınız."

(IV/20)

Altıncı makâm, hayz ve loğusalıkta cinsi münasebeti harâm bil-mektir:

"Hayz zamanında kadınlardan el çekin, temizlenmelerine kadar onlara yaklaşmayın."

(II/222)

Yedinci makâm, sünnet ve cemaât (ehl-i sünnet ve'l-cemaât) eh-linden olmaktır:

"Cemaâtle kılınan namaz, yalnız başına kılınan namazdan yirmi yedi defa daha faziletli olur."

(Hadis)

Sekizinci makâm, şefkattir:

"Allah'ın tevhid ahdini kabullendikten sonra onu bozanlar ve Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini koparanlar ve yeryüzünde fesad çıkaranlar (var ya) işte lanet ve yurdun kötüsü (cehennem) onlara."

(Kur'ân XIII/25)

Hazreti Resûl (A.S.) buyurmuştur:

"Şefkat imandandır."

Dokuzuncu makâm, temiz yemek ve temiz giyinmektir:

"Size bahsettiğimiz nimetlerin rızıkların iyilerinden yiyiniz."

(Kur'ân 2/172, 20/81)

"Ve elbiseni de temizle"

(Kur'ân LXXIV/4)

Onuncu makâm, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehyi'ani'l-münker, yani iyiliği emredip yaramaz işlerden sakındırmaktır:

"İçinizden insanları hayra çağıracak, iyiliği emredek, kötülükten alıkoyacak bir topluluk bulunsun."

(Kur'ân III/104, XI/71)

Beyân olunan bu kadar âyetin tamamı imân ehli için gelmiştir. Bâ-kisimalümdür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bu bölüm tarikat makâmlarını beyân eder.

Şimdi, azizim! Bil ki tarikatın ilk makâmı pîrden el alıp tövbe etmektir:

"Allâh'ın ipine sıkıca sarılınız."

(Kur'ân III/103)

"... Çok samimi bir dönüşle Allâh'a tövbe ediniz."

(Kur'ân LXVI/8)

Kul kötü hâlden dönünce tövbe veren Allâh'ın kendisidir:

"(Onların bu pişmanlıkları üzerine) tövbe etmeleri için Allâh onlara teveccüh buyurdu."

(Kur'ân IX/118)

Şimdi, ey müminler! Öyle tövbe etmek gerek ki onda tereddüt ve şüphe olmasın. Yine tövbeyi öyle yapmak gerek ki fayda getirsin. Çünkü tövbe etmek pişmanlıktır. Pişmanlığın esası budur ki yetmiş yıllık günâh bir özüre değişilir. Şimdi; tevekkülle özüre önem verin ki hatâlarınız az, yüzünüz ak (taze) olsun.

Şimdi, ey müminler! Her zamân özür dilemek sizden; kabul etmek Tanrı'dandır:

"Allâh'a tevekkül eden kimseye, Allâh yeter."

(Kur'ân LXV/3)

Şükür kılmak sizden; nimetlerinizi artırmak Tanrı'dandır:

"... Şükrederseniz muhakkak artırırım; ama nankörlük ederseniz, bilin azâbım çok çetindir."

(Kur'ân XIV/7)

Sabretmek sizden, hesapsız sevâp vermek Tanrı'dandır:

"Sabredenlere ecirleri hadsiz hesapsız ödenecektir."

(Kur'ân XIV/3)

İbâdet etmek ve şehâdet getirmek sizden, cennet içinde köşle-
rinizi yükseltmek Tanrı'dandır:

"İyiliğin karşılığı, ancak iyiliktir."

(Kur'ân LV/60)

Yetmiş yıllık günâh için özür dilemek sizden, kabûl etmek Tanrı-
dandır:

"Ve o, tövbeyi kullarından kabûl edendir."

(Kur'ân XLII/25)

O, Kerem sahibi Padişah der ki;

*"Ey kullarım! Âdem (A.S) bir defa emri dinlemedi; iki yüz yıl ağ-
ladı. Her zaman şunu okurdu:*

*"... Ey Rabbiimiz! Biz nefislerimize zulmettik. Eğer bize mağfiret
etmez ve merhamet buyurmazsan biz hüsrâna uğrayanlardan olu-
ruz."*

(Kur'ân XXII/78)

Bu kadar göz yaşı döktü; ondan suçunu bağışladım. O hâlde
sizler de yetmiş yıllık günâha bir defa özür dileyin; af edeyim. Çünkü
af etmek bendendir.

Eğer, âsilerden bir günâhkârı yargılamadan (cezalandırmadan)
bırakırsam, rahmetim ortaya çıkmazdı, der.

"... ne iyi mevlâ ve ne iyi yardımcı."

(Kur'ân XXII/78)

Dünyada bir nesne eksik yaratsaydım, kâdir sıfatım tamam ol-
mazdı, der:

"Biz ne iyi kudret sâhibiyiz."

(Kur'ân LXXVII/23)

Cennette de bir nesne eksik olsaydı, cennetim tamam olmazdı,
der:

"... Burası dünyanın ne güzel bir karşılığıdır."

(Kur'ân XII/24)

Nuh peygamberin (A.S) bir duâsı, kabûl edilmiş olmayaydı, bü-
tün duâlar kabûl olmazdı, der:

"Andolsun ki Nûh bize seslenmişti de duâsına ne güzel icâbet etmiştik."

(Kur'ânXXXII/75)

Tarikatın ikinci makâmı mürid olmaktır:

"... bilmiyorsanız zikir ehline (bilenlere, ehl-i kitaba) sorun."

(Kur'ân XVI/43)

Bundan dolayı mürid üç türüdür:

İki, mutlak müriddir.

İkincisi, mecâzi müriddir.

Üçüncüsü, mürted (dönek) müriddir.

Mutlak mürid odur ki her türlü hâlde şeyhine niçin deyip delil getirmez.

Mecâzi mürid odur ki zâhirde şeyhinin istediği gibi, bâtında kendi istediği gibi olur.

Mürted mürid odur ki şeyhinin bir hâlini görünce derhâl yüz çevirir.

Tarikatın üçüncü makâmı, saç kesmek (traş olmak) ve elbise değiştirmektir.

"... saçlarınızı traş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Harâma gireceksiniz."

(Kur'ânXLVIII/27)

"İnsanlar elbiselerledir (onlarla tanınırlar)"

(Nakil)

Tarikatın, dördüncü makâmı, nefis savaşında (mücahâde etmek) olgunlaşmaktır; pişmektir.

"(Öyleyse) o ateşten sakının ki onun odunu insan ve taşlardır, kâfirler için hazırlanmıştır."

(Kur'ânII/24)

Beşinci makâm, hizmet etmektir. Nitekim, Hazreti Peygamber (A.S) buyuruyor:

"Hizmet eden kimse hizmet görür"

Altıncı makâm, havf yani korkudur:

"(O hâlde) hemen Allâha kaçın (kûfür ve inkârı bırakıp imâna gelin)."

(Kur'ân LI/50)

Yedinci makâm, ümit etmektir:

"... Allâh'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz."

(Kur'ânXXXIX/53)

Sekizinci makâm; hırka, zenbil, makas, seccâde, subha (yüz taneli tesbih), ibrat (iğne) ve asadır.

Bunlar, azizdir; azizlere verirler:

"Muhakkak ki Allâh, emrini yerine getirendir. Allâh her şey için bir ölçü (ve muayyen bir zamân) tayin etmiştir."

(Kur'ân LXV/3)

Dokuzuncu makâm; sahip-makâm (makam sahibi), sahip-cemiyet (cemaat sahibi), sahip-nasihât (nasihat sahibi) ve sahip-mahabbet (muhabbet sahibi) olmaktır:

"... Allâh onları, onlar da Allâh'ı severler."

(Kur'ân VI/54)

Onuncu makâm; aşk, şevk, sefâ ve fakirliktir:

"(Ya Rabbi!) bana müslüman olarak ölmek nasip eyle, beni salih kulların arasına kat."

(Kur'ân XII/101)

"Muhtaçlık benim medarı iftiharımdır ve kıyamet gününde ben onunla övüneceğim."

(Hadis)

Bu makâm-ı candır. Can cana kavuşursa (Allah'a ulaşırsa); sevinmek, oynamak, zevk ve şevkle hareket etmek, şaşılacak şey değildir. O hareket Yaradan'ın dostluğu içindir, helâldir. Çünkü ilâhi nasiptir. Her kime nasip olursa, bunu belirtmelidir, vallahu a'lem (Allah daha iyi bilir).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Şimdi, azizim! Marifetin makâmını beyân ederim.

Şimdi, azizim! Marifetin birinci makâmı edep, ikinci makâmı korku, üçüncü makâmı perhizkârlık, dördüncü makâmı sabır ve kanaat, beşinci makâmı utanmak, altıncı makâmı cömertlik, yedinci makâmı ilim, sekizinci makâmı miskinlik, dokuzuncu makâmı marifet, onuncu makâmı kendini bilmektir. Nitekim Hazreti Resûl (A.S) buyurur ki:

"Kendi nefsinin makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

Bu makâmı elde etmek için, önce Allahın makâmını bilmelisin. Çünkü Allahın makâmı, seni Allahın makâmına ulaştırır.

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm marifetin makâmını beyân eder.

Şimdi, azizim! Marifetin birinci makâmı edep, ikinci makâmı korku, üçüncü makâmı perhizkârlık, dördüncü makâmı sabır ve kanaat, beşinci makâmı utanmak, altıncı makâmı cömertlik, yedinci makâmı ilim, sekizinci makâmı miskinlik, dokuzuncu makâmı marifet, onuncu makâmı kendini bilmektir. Nitekim Hazreti Resûl (A.S) buyurur ki:

"Kendi nefsinin makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

"Allahın makâmını bilen, Allahın makâmını bilir."

ALTINCI BÖLÜM

Bu bölüm hakikatın makâmlarını beyân eder.

Şimdi, azizim! Hakikatın birinci makâmı, toprak olmak; ikinci makâmı, yetmiş iki milleti ayıplamamak; üçüncü makâmı, elinden geleni esirgememek; dördüncü makâmı, dünyada yaratılmış bütün nesnelere kendisinden emin olmasıdır. Beşinci makâmı, mülk sâhibine yüzünü sürüp yüz suyunu (yaratılış sebebi olan Muhammedi nurunu) bulmak; -çünkü vahdet evindedir- altıncı makâmı, sohbetta hakikat sırlarını söylemek; yedinci makâmı, seyr-i sülûk; sekizinci makâmı, sır; dokuzuncu makâmı, münacaat; onuncu makâmı, Çalap Tanrı'ya ulaşmaktır. Kavuşma bundadır.

Muhakkak ki; ârifler sultanı Sadettin kendi kerem ve lütfundan bir kaç beyit buyurur:

Bu makâma kim ere/İşbu sözü kim dere
Varlığın Hakka vere/Cümle âlem içinde
Kim bu sırta ermedi/Kendisini dermedi
Bu aşktan esrimedi/Ömrü zulmet içinde
Varlık yokluk bir durur/Aşk ve sevgi bir durur
Dünyâ âhret bir durur/Aşk-ı kadîm içinde

Ârif suâl sorar, der ki:

- Bu kırk makâmın yirmisi tanıklı, yirmisi tanıksız; acaba hangi sebepten böyledir?

Cevap şudur ki:

Tanık kâl (söz) ülkesinde olur; hâl diyarında olmaz. Yine tanık inkâr evinde olur; belî (evet kabul) evinde olmaz; dışarda olur, içerde olmaz.

Kırk makâm budur ve biz onu ifade ettik. Eğer sen de hemen bilersen (öğrenirsen) iyidir. Eğer bu kırk makâmın birisi eksik olursa, hakikat tamam olmaz; çünkü şartı eksik olur.

Meselâ, bir kişi diliyle imân etse ve gönlüyle etmese öşürü, zekâ-

tı tam vermese, hacca giderken yoldan geri dönse, Tanrı Ta'âlâ'nın hükümlerinden birini bâtil saysa veya Muhammed Mustafa'yı inkâr etse, Hz. Muhammed'in sahâbelerinden birini haksız bilse, işlediği bütün ameller hebâ olur.

"Yaptıkları her işi ele alır, onu toz duman ederiz."

(Kur'ân XXV/23)

"Hem biz onlar (hayır diye) ne yaptılarsa onu, saçılmış zerre hâline getiririz."

(Kur'ân XXV/23)

İşte aziz kardeşim! Bu kırk makâmın hiç birisi eksik olmamalı. Çünkü, kırk makâmdan hiçbir nesne eksik değildir.

"Sana her şeyi açıklayan, müslümanlara doğruyu gösteren rehber, rahmet ve müjde olarak Kur'ân'ı indirdik."

(Kur'ân XVI/89)

"Biz ise her şeyi (levh-ı mahfûza) yazıp tespit ettik."

(Kur'ân XXXVIII/29)

"Eğer yer yüzünde ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa ve yedi deniz daha yardımcı olsa, Allah'ın sözleri (yazılmakla) tükenmez."

(Kur'ân XXXI/27)

Şimdi, azizim! Sevinmek var; mutlu olmak (gönenmek) var.

"(Resûlüm) de ki: -Eğer siz Allâh'ı seviyorsanız, hemen bana tâbi olunuz. (İşte o zaman) Allâh da sizleri sever ve günahlarınızı bağışlar."

(Kur'ân III/31)

Burada sevgi var:

"Bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, onun Allâh korkusuyla baş eğerek parça parça olduğunu göürdün."

(Kur'ân LIX/21)

Nişanı da var:

"Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem olsa, denizler mürekkep olsa yedi misli deniz de yedekte bulunup yazılsa, yine de Allah'ın sözleri bitmezdi"

(Kur'ân XXXI/27)

Ümit de var:

"Allâh'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz."

(Kur'ân XXXIX/53)

Korku da var:

"Allâh münâfık erkek ve kadınlar ile kâfirlere cehennem ateşini vadetti."

(Kur'ân IX/68)

Delil de var:

"De ki: Delilinizi getirin..."

(Kur'ân II/III ve XXVII/64)

Helâllik de var:

"Deniz avı yapmak ve onu yemek size helal kılındı."

(Kur'ân V/96)

Harâm belirtmek de var:

"Size analarınızın.... nikâhı haram kılındı."

(Kur'ân IV/23)

Hizmet de var:

"Ey iman edenler! Sesinizi Hz. Peygamber'in sesinden fazla yükseltmeyiniz."

(Kur'ân XLIX/2)

Fazilet de var:

"Fakat kim bağışlar ve arasını düzeltirse onun mükâfatı Allâh'a aittir."

(Kur'ân XLII/40)

Şifâ da var:

"Biz Kur'ân'dan müminler için şifâ ve rahmet olan (âyetler) indiriyoruz."

(Kur'ân XVIII/82)

Müjde de var:

"... Müminler için bir yol gösterici ve müjdeci olarak kalbine indirmiştir."

(Kur'ân II/97 ve XXVII/2)

Cezada var:

"(O verdiği misallerle) ancak fasıkları saptırır."

(Kur'ân II/26)

Hasret de var:

"Doğrusu (Kur'ân) kâfirler için bir pişmanlık (vesilesi)dir."

(Kur'ân LXIX/50)

Şimdi, akıllı olana bu kadar söz yeter. Bâkisi malûmdur.

YEDİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm marifetin bilinen cevabını beyân eder.

O âlemin kutbu ve insan oğlunun övüncü Horasanlı Hacı Bektaş (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) buyurur ki:

Gönül, büyük bir şehirdir ki Hak Subhanehu ve Ta'âlâ Arştan yerin altına kadar her ne yarattıysa o şehirde vardır ve o şehre sığar. O şehirde iki sultan vardır; Bunlardan biri rahmâni, biri şeytanidir.

Rahmâni sultanın adı akıl, naibi imân ve subaşısi miskinliktir. (Fakirlik)

Yüreğin sağ kulağında yedi kale vardır. Hak Subhanehu ve Ta'âlâ her bir kalede bir muhafızı vekil kılmıştır. O muhafızların adı bir bir belirtilmiştir:

İlk muhafızın adı, ilimdir.

İkinci muhafızın adı, cömertliktir.

Üçüncü muhafızın adı hayâdır.

Dördüncü muhafızın adı, sabırdır.

Beşinci muhafızın adı, perhizkârlıktır.

Altıncı muhafızın adı, korkudur.

Yedinci muhafızın adı, edeptir.

Değme bir muhafızın yüz bin cemaatı, her bir cemaatin yüz bin askeri vardır. Bunların hepsi, imân bekçileridir.

İşte böyle aziz kardeşim! Bu işleri tamam ettiğimiz zaman, Çalab Tanrı'dan diledik de marifet yâr, elinde beş hilat (süslü kaftan) tutarak geldi.

Birinci hilât ilhâm, ikinci hilât muhabbet (aşk)tır.

Bunlar cana giydirildi, can dirildi. Akla uygun geldi; geleni gideni anladı.

Çünkü, bütün nesnelere canla dirilir; fakat can da marifetle dirilir.

Şimdi, marifetli can, erenler canıdır; marifetsiz can ise hayvanlar canıdır.

Burada ârif sual sorar:

Şimdi, azizim! Canlar dersin, can kaç türlüdür? Ölü mü yoksa, diri midir? Can, dirildi; dersin. Can önce ölü müydü? Ölü, nasıl dirilir?

Ârif güzel sordun. Cevabı budur:

Can, iki türlüdür; biri can, biri de cânândır:

"Ey (Resûlüm) bir de sana ruh(un hakikatin)den soruyorlar. De ki ruh(hakikatini ancak) rabbımın bildiği bir husûstur."

(Kur'ân XVII/85)

Yani, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ Hazretleri Resûlüne hitap edip der ki:

- Ya Muhammed! Eğer sana ruhtan sual ederlerse, cevap ver ki "ruh benim Rabbımın emrindedir." ("Min" bu âyette "bazı" mânâsındadır.)

(Kur'ân 17/85)

Öyleyse bir başka açıdan da can üç türlü ele alınabilir:

Birinci cana, cismâni ruh denir ki teni diri kılar; diken battığını ve kıl çekildiğini duyar.

İkinci cana, maâş ruhu, yaşama ruhu denir. Yer, iğzer; acıkır ve susar.

Üçüncü cana, ruh-ı revân (yürüyen, akan ruh) denir ki ten uyuyunca uyanır;

"Uykunuzu da istirahatınız (için bir vesile) kıldık."

(Kur'ân LXXVIII/9)

Yani, uyku rahatınızdır, der; hemen her zaman ten rahatı için değildir.

Bundaki mânâ şudur: Üç kişiye söz yoktur:

Bunlardan ilki reşit olmayan çocuk, ikincisi deli, üçüncüsü de uyanıncaya kadar uyuyan insandır.

Geceleri ses, uzağa gider; gündüzleri gitmez. Bunun sebebi, insan oğlu geceleri dünya günahından arınır; sesi engelleyen perde az olur; ses uzağa gider. Fakat gündüz günahlar birikir; perde olur; bunun için de ses uzağa gitmez.

Şimdi, uykunun, kimi insanlara ten rahatı, kimi insanlara ise can

rahatı verdiğini öğrendin.

Can katında ten yıldıya benzer; ten canın merkebidir; ısıyı, soğuşu, acıyı, tatlıyı can sebebiyle ten de duyar.

Yıklarlar, dikene ilişmez, köy yolunu bilirler, azmazlar fakat Hak yolunu bilmezler. Çünkü bunların gönül gözleri kördür.

Şimdi, şunlar ki "كَلَّا نَعْلَمُ" dır, yani "hayvanlar gibidirler". Hak yolunu nasıl görebilirler? Nitekim Hazreti Resûl (A.S) buyurur ki:

Hak Subhanehu Ta'âlâ insana dört göz verdi: İkisi baş, ikisi gönül gözüdür. Baş gözüyle yaradılmışı (halkı), gönül gözüyle yaradânı (Haliki) görür.

Onun için Hâlık'ı (yaratıcı) sevmek duygusu; şevk, zevk, gönül içinde ateş gibi kopar; vücuda yayılır ve o şekilde hareket başlar. O hareket Hâlık'ın dostluğu içindir; helâldir.

Ten, cana merkeptir. Şükür zamanında can nasıl şükrederse, ten öyle şükreder. Bilmeyenlere bu söz manâyı bildirir.

Şimdi, birisinin gönül gözü olmazsa, Hak'tan ne haberi olur? Zira, bir kimse şeker tatmamış olsa, adını bilmekle, tadını ne bilir? (Esasında gözleri görmeyen insana kör demenin faydası ne, manâsı ne?)

Bu sebeple Hâlık katında hidâyet azizdir:

"Rablerinin rızasını dileyerek sabah ve akşam O'na duâ eden (fakir)leri, (müşriklerin) arzusuna uyararak yanından kovma. Onların hesabırüan sana ve senin hesabından da onlara bir şey gerekmez."

(Kur'ân VI/52)

Ezeli ve ebedi olan Tanrı buyurur ki:

- Ey kullarım! Görmeyi göz ile mi, işitmeyi kulak ile mi, söylemeyi dil ile mi, tutmayı el ile mi, yürümeyi ayak ile mi, af olunmayı ibâdet ile mi, hışmı günah ile mi, yanmayı ateş ile mi oluyor sanırsınız?

Adem (A.S)'e, cehennem içinde bile olmayan azâbı cennet içinde verdim. İbrahim (A.S)'e cennet içinde bile olmayan bahçeyi, ateş içinde verdim. La'netli Firavun'u Nil ırmağında gark ettim ve Mûsâ (A.S)'ı ondan kurtardım. Çünkü, dostumu korudum, düşmanımı helâk eyledim. Milyonlarca meleği göyündürdüm (yaktım) asla, biri-

sinin bile bir zerre günahı yoktu. Milyonlarca insanı af ettim, asla birinin bile zerre ibâdeti yoktu. Her ne yaparsam, kâdirim; kudretim yeter. Kimi gerekirse ağlatırım, kimi gerekirse güldürürüm. Gerek öldürürüm, gerek diriltirim; onu ben bilirim; siz bilmezsiniz. Fakat benim inâyetim, havf u recâ (korku ve ümit) ortasında olanlardır.

Şimdi, sözü terk etmeyelim, sözümüz, canı anlatmaktır. Gönülleri karışık ve kibirli olanların ruh (can)ları iddiâcıdır. (Onlar) "elest" bezminde "yok" diyenlerdir. Bunlar hayvân gibidir. Üç (türlü) can (ruh) bunlardır ve hiç tınmayanlar "بَلْ هُمْ أَصَلُّ" "dir. Onların hakkında şu âyet gelmiştir:

"... İşte bunlar hayvanlar gibidir, doğrusu daha sapık ve şaşkıncıdır."

(Kur'ân VII/179)

Şimdi bunları "âdem ilmi"nde yâd edelim, inşaallâhü Ta'âlâ.

Ama bizim katımızda can, beştir; fakat bu sözü anlamak çok güç bir iştir. Adem (insan)ın manâsı da üçtür. Kendini bilmek çok güçtür ve kendini bilmeyene bu söz hiçtir? Eğer bilmek istersen kitapta yazdım; şudur:

"... İçinizden kimi dünyayı istiyor, kimi de âhireti istiyordu..."

(Kur'ân III/152)⁽¹⁾

Eğer bilinirse, bu âyetin manâsı bütün dünyaya yeter.

Şimdi, azizim! Onlar ki dünyayı isterler, hayvanlardan dahi aşağıdır.

Onlar ki âhireti isterler, "havf u recâ" (korku ve ümit) taifesidirler. Fakat onlar ki Mevla'yı isterler, "müşâhâde" taifesidirler.

Şimdi, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ kerem ve lutfuyla buyurur:

- Ey kullarım! Beni isteyin ki size bilineyim. Ey âsiler! Özür dileyin ki af edeyim. Çünkü gök ağlar, yer güler; yani gökten yağar, yerden biter:

(1) Bu âyetin içindeki "içinizden kimi de mevlayı istiyor" sözü Kur'ân'da yoktur.
E. (Coşan'ın notu)

"Gökten yağmur indiren O'dur. Sonra her türlü nebâti o (yağmur suyu ile) bitirip çıkardık".

(Kur'ân VI/99)

Gökten yağmayınca yerden de hiç bir şey bitmez. Yani, bu; sizden ağlamak, benden de af etmek manâsına gelir.

Fakat bizim sözümüz canı anlatmak idi. Şimdi üç can, beyân edildi. Dördüncü can, marifettir.

Şimdi, azizim! Can bostan , marifet ise sudur. Susuz bostana su ne ederse, marifet de cana onu eder.

"(Hesap için) Rabbi huzurunda durmaktan korkan için iki cennet vardır.

(Kur'ân LV/46)

Azizim! Hak Subhanehu ve Ta'âlâ sizler için iki bostan yarattı: Biri din bostanı, biri imân bostanı. Aynı zamanda marifet suyunu gönül gözünden akıttı:

"... Fakat Allâh size imânı sevdirdi ve onu kalplerinizde güzelleştirdi".

(Kur'ânXLIX/7)

"Görmedin mi Allâh gökten bir yağmur indirmekle yer yüzü yemyeşil oluyor".

(Kur'ânXXII/63)

Sizdeki o bostanların bekçisiz olduklarını sanmayın. Biri bir bostan ekse (bahçe yapsa) önce etrafını çevirir, sonra toprağı yumuşatır (sürer), çeşitli nimetleri eker. Ondan sonra döner, biçer, savurur, ayrik otları ayırır, dışarı atar. Ondan sonra orta yere bir kuru sığır başı (korkuluk) diker. Yemişi tamam olunca (olgunlaşip yenilecek hâle gelince) o korkuluğu bırakır, yemişi toplayıp dostları ve kardeşleriyle yer, Tanrı'ya şükür eder(ler)

Allahu Ta'âlâ buyurur ki:

- Ey kullarım!.. Sizlerdeki iki bostan benimdir. İnanayimle bekledim; çevresini rahmetimle çevirdim. Miskinlikle gönlünüzü yumuşattım. Gönlünüzde tevhid ağacını diktim. Tevhid ağacında da hakikat yemişini bitirdim. Marifet suyuyla suladım, ayrik otunu ve dikenini

ayırdım. Düşmanlık isteyenlerden uzak bıraktım (düşmandan korudum). Günahlarınızla da orta yerde korkuluk yaptım.

Fakat Allâh'ın lanetlediği İblis sizi görmeğe gelir. Orada, orta yerde dikilen günahınızı görür ve der ki:

- Çalabınıza isyan etmişsiniz. Sizden yardımını keser.

Kıyamet günü gelince günahlarını terk etmiş olanı kendi fazlımla af dergâhına koyayım; cennetim içindeki âlemlere çağırayım ve kerametimle sizlere yüzümü göstereyim ki mutlu olasınız, der:

"... Boyası (dini) Allâh'inkinden daha güzel kim olabilir?"

(Kur'ân II/138)

Şimdi, ya ârif! Canın ölü mü yoksa diri mi olduğunu sormuştun. Cevabı şudur:

Onlar ki üç canlılardır; ne diri ne ölüdürler. Eğer ölü olsalardı, ölüler makâmında, diri olsalardı diriler makâmında olurlardı.

Ama, ölüm iki türdür. Bazılarının canı, bazılarının da teni ölür. Canları ölenlerin tenleri hayatta yaralı, gönülleri hastadır:

"Onların kalplerinde hastalık vardır ve Allâh onların hastalığını daha da artırmıştır".

(Kur'ân II/10)

Tenleri ölüp canları ölmeyen, âşiklardır:

"Sakın Allâh yolunda şehid edilenleri ölümler sanma. Doğrusu onlar Rableri katında diridirler, Cennet meyvelerinden rızıklanırlar".

(Kur'ân III/169)

Canın ölümü, nefsin hastalığından değildir. Fakat can içinde bir hastalık vardır ki ona "inkâr hastalığı" derler. Marifet, gayet ulu bir "hassaki" (haseki) ve gayet ulu bir "hakîmdir" Heybetle varır; canda ki inkâr hastalığına son verir, ilaçla canı tâze tutar.

Cehennem kapısında yedi dağ vardır. O dağları doğrar, parçalar; sekiz cennet kapısında yol eyler.

Mesel:

Bir padişah bir "hassaki" (haseki)sini yollar ki gitsin, güzel bir yerde bir oda düzsün. Öyle ki o padişah odayı görsün ve beğensin. Çünkü padişaha uygun odayı ancak "hassaki"si bilebilir.

Şimdi, marifet de Çalap Tanrı'nın "hassaki"sidir ki layık gördüğü kişilerin gönlüne yollar, bir çokları o kişinin mübarek ağzından türlü türlü marifet haberlerini işitirler de rahat olurlar.

Bilmiş olursunuz ki o mübarek ağızlarından türü marifet haberleri söyleyip duyuran erenlerin, günde yedi kere ayaklarının tozunu ezip içmek gerek. Çünkü, marifetli gönül, erenler gönüdüdür. O, Hak Ta'âlâ'nın ulu hazinesi ve nazargâhıdır. Marifet o gönülleri diri kılar ve gönül gözü açılır.

Hakka layık olmayanların gönüllerine marifet verilmez ve hiç kimse o kişilerden rahat olmazlar.

Şimdi, sözü bırakmayalım; bizim sözümüz canı beyan etmektir.

Canın dirilmesine sebep dördüncü canın marifet, beşinci canın aşk olmasıdır. Nitekim, o ârifler sultanı, manâlar madeni ve şeyhler seyyidi Molla Sadeddin - Kaddesa'l-lahu sirrehu'lâziz- buyurur ki:

Ol cân ki aşktan olur/Bekası bin cân olur
Kamu canlar ölünce/Hem o can diri kalır

Aşk dirliğin alalım/Bu dirlikte kalalım

Ölmez dirlik bulalım/Çün can dosta birikir.

Resûl Hazreti Aleyhis-selâm buyurur:

Ne zaman ki bir veli "yarabbi" dese, Hak Subhanehu Ta'âlâ "leb-beyk" sesini o velinin kulağına duyurur.

O velinin "Yarabbi" demesiyle Allahu Ta'âlâ Hazretlerinin "leb-beyk" demesi arşta birleşir ve bu iki sözün arasında bir nur çıkar. O nurun parlamasından yedinci kat gökte renk renk çiçekler biter. Ta altıncı kat gök arası o çiçeklerin güzel kokusuyla dolar. Beşinci kat gök arası, amber; dördüncü kat gök arası misk; üçüncü kat gök arası, reyhan; ikinci kat gök arası, misk ve birinci gök arası gül kokusuyla dolar, âlem münevver olur (nurlanır).

O zaman yedi katın melekleri birbirlerine müjde verirler ve şöyle seslenirler:

- Bu gün ne mübarek gündür ki güzel kokular geldi: Çok güzel bir gün, deyip çiçekler toplarlar, sekiz cennetin içini o çiçeklerle bezerler.

Bilhassa bu çiçekler arasında reyhan adında bir çiçek vardır ki velilerden birinin vadesi gelse, o çiçeği getirir koklatırlar ve aşk gösterirler. Koku ve aşk damarlarına yayılır, o velinin canını aşkla alırlar da can teslim ettiğini kimseler anlamaz.

"Ölen eğer gözdelelerden ise ona, rahatlık, hoş kokular ve nimetlerle dolu cennet vardır".

(Kur'ân LVI/88-89)

"Ya Rab! Bana cennetin kokusunu koklat ve nimetlerini ikram kı!"⁽²⁾

NÜKTE:

Nitekim Mısır kadınları Yusuf Peygamberi görünce hayran olup ellerini doğradılar da duymadılar. Şimdi, dostu, dostunun aşkından can acısını duymazsa, buna şaşmamalıdır. O halde, şimdi, dostun dosta cefâ kılması nasıl revâ olur?

GARİP LATİFE

Garip olan şudur ki ârifler, ta tam kendi makâmalarını görüp muratlarına ermeyince can vermezler.

Bir çeliği, bir taşa vururlar; o taşın içinden ateş çıkar, yanar; dumanı göğe açar. Ateş ocakta kalır.

Şimdi o "gül-i reyhan (reyhan çiçeği) dedikleri "aşk çiçeği"dir. Aşk dedikleri Allahû Ta'âlâ'nın kendi ateşidir ki bütün âlemi tutup durur. O ateşin ocağı da erenlerin gönlüdür.

Aşk cana hareket getirir, yakar. Buna "muhabbet ateşi" derler.

İşte bu kadar acayip ve garip hâller, Tanrı Ta'âlâ'nın "lebbeyk" demesiyle, o velinin de "Ya Rabbi" demesinden kopar. İlâhi söz, dedikleri budur.

Nitekim fahr-i âlem Muhammed Mustafa (A.S.) şöyle buyurur:

Her kimin ibadeti yoksa yaptığı bütün hayırlar, kabul olmaz.

Şimdi, en büyük ibadet, "Ya rabbi" demektir. İhlasla, ama ihlasla "Ya Rabbi" demek kolay değildir.

Kim "kolaydır" derse yanlış söyler. Azizim! Bu, bir kulun Allahu Ta'âlâ Hazretlerinden nasibi olursa mümkündür.

Her kimin Allahu Ta'âlâ'dan nasibi varsa, bu kadar sözden bir şeyler anlar ve gece gündüz Allah zikriyle meşgûl olur. Şimdi, her kim Allah zikriyle meşgûl olursa her türlü zahmetlerden kurtulur, rahmetlere ulaşır, inşaallahu Ta'âlâ.

(2) Esad Coşan, Bu hadîse kaynaklarda rastlanmadığını ifade etmektedir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm şeytanın hallerini beyân eder.

İkinci sultan İblistir dedik. Nefs de şeytanın nâbidir. Şeytanın subaşıları; kibir, haset, cimrilik, açgözlülük, öfke, gıybet, kahkaha ve maskaralıktır. Saydığımız bu yedi nesne onun muhafızları, yani kapıcılarıdır.

Yüreğin sol kulağında yedi kale vardır. Her bir kalede bir muhafız bulunur. Bu muhafız, yüreğin sağ tarafındaki kalelere havale edilip vekil kılınmıştır. Değme bir muhafızın yüz bin hizmetkârı, her bir hizmetkârın yüz bin subaşıısı vardır.

Şimdi, haset, cimrilik, açgözlülük, dünyayı terk etmekle gider.

Öfke, gıybet, kahkaha ve maskaralık da perhizkârlıkla gider. Bunların hepsi sabırla hayra döner.

Kibrin aslı şeytan, miskinliğin aslı rahmândır. Ne zaman kibir gelse, miskinliği ona havâle etmek gerek.

Hasedin aslı şeytan, ilmin aslı rahmândır. Ne zaman haset gelse ilmi ona havâle etmek gerek.

Cimriliğin aslı şeytan, cömertliğin aslı rahmandır. Ne zaman cimrilik gelse, cömertliği ona havale etmek gerek.

Şimdi cömertlik dört gruptur:

Birincisi, mal cömertliği; zenginlerindir.

İkincisi, ten cömertliği; gâzilerindir.

Üçüncüsü can (ruh) cömertliği; âşıklarındır.

Dördüncüsü, gönül cömertliği; âriflerindir.

Şimdi, azizim! Yüzü, Çalap Tanrı'nın dileğine çevirmek gerek. Zira ki:

Edep dileyen korkuyu, korku dileyen perhizkârlığı, perhizkârlık dileyen sabrı, sabır dileyen utanmayı, utanmak dileyen cömertliği, cömertlik dileyen miskinliği, miskinlik dileyen ilmi, ilim dileyen marife-

ti, marifet dileyen canı, can dileyen akılı, akılı dileyen Çalap Ta'âlâ'yı sever.

Çalap Ta'âlâ'nın buyurduğu o müjde, belirttiğimiz bu on iki türlü nesnedir. Bu nesnelere on ikisi de birbirlerine vekil kılınmıştır ve imân askerlerinin komutanları bunlardır.

Şimdi, iyi düşünmek gerekir ki, bu on iki türlü nesnenin biri eksik olursa, iman dürüst olmaz. Bunlar gayet iyi makâmlardır ve bunları korumayan Çalap Tanrı'dan da marifeti bilmekten de uzak olur. Allahu Ta'âlâ'nın yüzünü görmekten de mahrum kalır.

Buna karşılık; maskaralık dileyen gülmeyi, gülmek dileyen gıybeti, gıybet dileyen öfkeyi, öfke dileyen açgözlülüğü, açgözlülük dileyen cimriliği, cimrilik dileyen hasedi, haset dileyen kibri, kibir dileyen teni, ten dileyen hevâyı, hevâ dileyen nefsi, nefis dileyen İblisi sever; Çalap Ta'âlâ'yı sevmez.

Şimdi, bu on iki nesnenin vekili de şeytandır.

Bu on iki türlü nesne üstün tutulup, sözü edilen o on iki türlü nesne yerine gelmeyince, Çalap Ta'âlâ'dan yana kula yol yoktur. Çünkü bu on iki türlü nesne hem marifetin hem de imânın düşmanıdır.

Akıl askerinin, şeytan askerini yenmesi bunlarla malûm olur.

Şimdi bu nesnenin nişanı odur ki, can ruhâni işreti sever. Ruhânî işret, hür olmanın nişânıdır.

Azizim! Hak Subhanehu ve Ta'âlâ buyurur ki :

"Dört türlü kişi, dört türlü nesneye dayandı; her birisi bunun dâvasını güttü; sonunda helâk oldu.

Önce, Allah'ın lanetlediği İblis, ateşe dayandı, ona "dostum" dedi.

- Çalap Tanrı katında güç yoktur- "Dostu, dosttan ayırmayayım." dedi, sonunda İblis'i ateşe attı :

"... İblis: -Ben Âdem'den hayırlıyım (çünkü) beni ateşten, onu çamurdan yarattın" dedi."

(Kur'ân VI/12)

İkincisi, Firavun, kiptilere "dostum" dedi; sonunda onları görürken gark oldu :

"... Firavun avanesini ise, sizler bakıp dururken suda boğduk."

(Kur'ân II/50)

Üçüncüsü, Karun; malına güvendi; sonunda maliyla yok oldu :

"Nihayet Karun'u hem de sarayı ile yerin (dibine) geçirdik..."

(Kur'ân XXVIII/81)

Dördüncüsü, Muhammed Mustafa (A.S.) Allahu Ta'âlâ'nın yakınlığına ve dostluğuna dayandı. Hak Subhanehu ve Ta'âlâ dostu dostan ayırmayayım, dedi :

"... Allah'ı (nasıl) sevmek (lazımsa) putları öyle seviyorlar. İman edenlerin Allah'a olan sevgisi ise daha kuvvetli ve devamlıdır."

(Kur'ân II/165)

Hak Ta'âlâ kerem ve lutfundan yine buyurur ki :

- Ey sevgili kullarım! Ben sizinim, siz benimsiniz; şükreyleyin.

"... Andolsun ki eğer şükrederseniz elbette size olan nimetlerimi arttırırım."

(Kur'ân XIV/7)

Bir âyette de şöyle buyurdu :

"... İyilik yapanları (ihsanda bulunanları) da daha güzeli (cennet) ile mükâfatlandıracaktır."

(Kur'ân LIII/31)

Başka bir âyette de buyurdu ki :

"... (Her kim Rabbine kavuşmayı arzu ederse) sâlih amel işlesin ve Rabbi için yaptığı ibadete hiç kimseyi ortak etmesin."

(Kur'ân XVIII/110)

İnsanın kendisini bilmesinin gerektiğini belirtmenin sebebi şudur: Bir insan, rahmânî ile şeytanî olanı ayırmayı bilmeyince kendini de bilmez. Bir insan kendini bilmeyince Çalap Ta'âlâ'yı da bilmez. Şimdi her kim bu sözlerin manâsını anlamışsa, rahmânî ile şeytanîyi ayırmasını bilirse, o kişi kendisini de bilmiş olur. Bir kişi ne zaman kendini bilirse aşk gelir, o kişiyi Hak'tan yana çağırır. Ne kadar talihi varsa o kadar ileri gider.

Şimdi, her kim bu sözleri anlamadıysa, rahmâni ile şeytaniyi fark edemez, kendini de bilmez. Çalab Ta'âlâ Hazretlerinden yana yol bulamaz. Şimdi, her zaman insan suretinde olduğu halde insanlık mertebesinde olmayanları görürsün ya bunlar endişe ve vebâllerinin kalabası içinde boğulmuşlardır; tam şu hayvan sürüsü gibidirler.

Ama bunda "tasarruf" varsa onu da "tasarruf" sahipleri bilirler.

Tasarruf ettiğimiz yetmiş yıllık dedikodu bir saatlik ibâdetle denk geldi.

Yetmiş yıllık ibâdet de bir saatlik tefekkürle denk geldi :

"Bir saatlik tefekkür yetmiş senelik ibâdetten hayırlıdır"

(Hadis)

Yetmiş yıllık tefekkür de bir saatlik münacaata denk geldi.

Çünkü, halka bu dedikodu davâsı şüpheden gelir.

Zâhidin işi, (gerçek) ibâdet bilmeden amel etmektir. Ârifin tefekkürü, Allah'ın eseriyle muameledir. Muhibbin Mevlâ'ya Mevla ile münacaatı amelidir.

Fakat, ikiyeüzlülük ve ağgözlülük insanı terk etmez. Şimdi er kişinin daima gönül şehrini arıtması ve hiç gâfil olmaması gerekir.

Şimdi, azizim! Aklın üç "hassaki"si (haseki) vardır ki gidip ikiyeüzlülikle ağgözlülüğü gönül şehrinden çıkarırlar.

Birinci "hassaki" sabır; ikinci utanmak; üçüncüsü, kanaattir.

Şimdi, Allah'ın lanetlediği şeytanın korktuğu, bu üç nesnedir. Şeytanın yenilmesi de bu üç nesneyle olur. Bunlar akıl içinde gayet ulu suvaridirler.

İnsanların makâmı üçtür :

(Birincisi zâhitler, ikincisi ârifler, üçüncüsü muhiplerdir.)

Fakat değme kişileri, insan yerine saymadık. Bir çokları, her zaman şekilde insan, manâda hayvandır. Bunlar, *"Onlar belki de daha sapıktırlar"* (5/179) denilen hasetçilerdir ve kendilerini bilmeyenlerdir.

Zâhitler gece gündüz korkudan yanarlar.

Şimdi her kim ki kendini bilmez, Çalab Tanrı'yı dahi bilmez. Bir niceleleri, birinden güzel bir haber duyarlar "evet" derler. Bütün adlarını

"ilme'l-yakin" ile bilirler. Şimdi, biri şeker yememiş olsa "şeker" demekle ağız tatlanmaz.

Fakat, ârifler "ayne'l-yakin" içinde kendilerini bildiler :

"Kendi nefsinin bilip öğrenen Rabbini hakkıyla bilir."

(Hadis)

Şimdi, sözü terk etmek yok (Söze devam edelim).

Muhipler, "hakke'l-yakîn" içinde muratlarınca Çalab Tanrı'yı bildiler. Canları muratlarına erdi.

Bilinirse bu kadar sözün manâsı, bütün dünyaya değer.

Çünkü; "ilme'l-yakîn" "ayne'l-yakîn" ve "hakke'l-yakîn"dir. Biri de şüpheyile "yakîn" (bilmek)dir.

Şimdi, dedikodu, dava ve şüphe âbideleridir. İbâdet, korku, ümit ve "ilme'l-yakîn" zâhitleridir. Fakat; tefekkür, sohbet, velâyet beklemek ve "ayne'l-yakîn" âriflerin; münacat, müşahâde ve "hakke'l-yakîn" muhipleridir.

Baki dervişlik, ezeli saadet, ebedi devlet ve sonsuz sıhhattır. Her kime değdiyse rahatlık onundur. Vallahu a'lemu bis'sevap (Allah doğrusunu en iyi bilir).

DOKUZUNCU BÖLÜM

Bu bölüm marifet mâkâmının tevhid anlayışını beyân eder.

"Ve Tanrımız tek bir tanrıdır, ondan başka tanrı yoktur, çok rahmetli, çok merhametlidir."

(Kur'ân II/163)

O Kadim Padişah önce bize birliğini (bir olduğunu, tevhidi) bildirdi. Ondan sonra âlemlerin Padişahı, kullarına kendi varlığını bildirdi:

"Allah ki o gökleri ve yeri yaratmıştır."

(Kur'ân XIV/32 ve XXXII/4)

Ondan sonra sıfatını bildirdi :

"Allah'ın verdiği renge boyanın; boyası Allah'inkinden daha güzel olan kim var; ve biz ona kulluk edeceğiz, deyin."

(Kur'ân II/138)

Ondan sonra mülkünü bildirdi :

"Göklêrin ve yerin hükümrânlığı onundur."

(Kur'ân II/138)

Ondan sonra heybetini bildirdi :

"O, kullarının üstünde yegane mutasarrıftır, hâkimdir, haberdardır."

(Kur'ân VI/18)

Ondan sonra azametini bildirdi :

"O, eşsiz derecede yüksek ve büyüktür."

(Kur'ân II/255 ve XLII/4)

Ondan sonra izzetini bildirdi :

".. İzzet bütünüyle Allah'ındır."

(Kur'ân XXXV/10)

Ondan sonra celâlini bildirdi :

"Celâl ve ikram sahibini olan Rabbinin ismi ne kutludur."

(Kur'ân LV/78)

Ondan sonra nimetini bildirdi :

"Ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır."

(Kur'ânXXII/78)

Ondan sonra intikamını bildirdi :

"Ve Allah çok üstün ve zâlimlerden intikam alıcısıdır."

(Kur'ân III/4 ve V/95)

Ondan sonra lutfunu bildirdi :

"Allah kullarına çok lutufkârdır; dilediğini hesapsız nimetlere boğar."

(El-Kur'ânXLII/19)

Ondan sonra muhabbetini bildirdi :

"... Bana uyun ki Allah da sizi sevsin."

(Kur'ânIII/31)

Ondan sonra yardım (nusret)ını bildirdi :

"İnsanlara yardım etmek bizim üzerimize bir vecibedir."

(Kur'ânXXX/47)

Ondan sonra kısmetini bildirdi :

"Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık."

(Kur'ânXLIII/32)

Ondan sonra hasbet (yeterli kifayet)ini bildirdi :

"Kim Allah'a dayanırsa o, ona kâfidir."

(Kur'ân LXV/3)

Ondan sonra rahmetini bildirdi :

"Allah insanlara karşı çok merhametlidir."

(Kur'ân XXXIII/43)

Ondan sonra hikmeti içinde hayrının çok olduğunu bildirdi :

"... ve kime hikmet bahşedilmişse gerçekten pek çok iyilik verilmiş demektir."

(Kur'ân II/269)

Ondan sonra kullarına ilim öğretilmesini bildirdi :

"Ve Allah size evvelce bilmediğiniz şeyleri öğretir."

(Kur'ân II/151)

Peygamber Aleyhi's-selam buyurur ki :

"İlim üçtür: birincisi, beyan olunan âyetler, ikincisi sağlam farzlar, üçüncüsü sabit sünnettir. Şimdi kim bu üç ilmi bilirse o kimse gayet ulu kişidir".

Ondan sonra Hak Ta'âlâ dile gelmez, hesaba sığmaz türlü nesnelere bildirdi.

O âlemlerin Padişahı Tanrı,zerreyi (bile) Kur'ân'da bildirdi :

"... O'ndan göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey kaçmaz."

(Kur'ân XXXIV/3)

Şimdi (O) her ne bildirdiyse hepsine inanıp, şükredip minnet duymak gerek. Sonra insanın kendisini de bilmesi gerek.

Her kim kendini bilse Tanrıyı da bilir. Nitekim Peygamber (A.S.) buyurur :

"Kendi nefisini bilip öğrenen rabbını hakkıyla bilir."

(Hadis)

Şöyle gerek ki :

"Kim kendinin fâni olduğunu bilirse, Rabbinin bâkiliğini anlar." Muradınca kendini bilsin. Bilmek, birinin biri hakkında "falandır ve filânın oğludur filân yerededir." diye bilgi sâhibi olması demek değildir.

İlimle araştırmalı, izlemeli, gözlemeli ve arştan yerin altına kadar her ne varsa kendinde bulmalıdır.

Şimdi gökle yer arasında birçok nesne vardır. Fakat insandan ulusu yoktur. Bütün yaratılmış nesnelere en üstünde arş vardır. Arşta on sekiz bin kandil asılıdır. Değme bir kandilin genişliği, büyüklüğü, bu dünyadan yetmiş kat fazladır. Onlar Çalap Tanrı'nın hazineleridir ve on sekiz bin âlemdir.

Ama hepsinden yukarı arş vardır. İnsan vücûdunda da en yukarı-

da baş vardır. Can hazineleri de baştır. Şimdi, o; akıl, ilham, idrak, sevişmek, aşk-ı didar ve marifet de hazinelerdir ve başta asılıdır. Marifet, yalnız bin arş gibidir. Başta asılı duranların her birisi de bin mülkten üstündür.

Baş, arşa benzer. Dünyada da gök ve yer var. Şimdi, insanın arkası göğe, tabanı yere benzer. Başı arka (sırt, omuz); arkayı da taban (ayak) götürür. Arşı gök, göğü de yer götürür, gökten ne yağarsa yer onu götürür.

Akıl aya, marifet güneşe, ilim de yıldızla benzer.

Dünyada güneş doğar ve uyanır. Fakat marifet hangi gönülde doğarsa o gönül uyanır; başkası uyanmaz. Marifeti Adem ilminde beyan edelim, inşallah.

Yedi kat gök var; ten de yedi kattır. İki; deri, sonra et, kan, damar, sinir, kemik ve iliştir. İşte bunlar yedi kat göğe benzer.

Dünyada bulut ve yağmur var. Kaygı, buluta; gözyaşı, yağmura benzer.

Dünyada dağlar da var. İnsanda da kemik başları, dağlara benzer.

Dünyada, gark edici yedi de deniz var. Tende de gark edici yedi deniz var :

Birincisi gözdür; görmekten gark eder.

İkincisi dildir; söylemekten gark eder.

Üçüncüsü kulaktır; işitmekten gark eder.

Dördüncüsü kursaktır; eritmekten gark eder.

Beşincisi karındır; acıkmaktan gark eder.

Altıncısı, ağrı, sızıdır; ölümlerle gark eder.

Yedincisi sevdadır; mecnûnluk ile gark eder.

Dünyada, ırmaklar da var. Göz yaşı, ırmaklara benzer.

Dünyada, köyler de var. Tenler köylere benzer.

Dünyada ağaçlar da var. Parmaklar ağaçlara benzer. Dünyada otlar ve çalılar da var; kıllar, otlara; kollar, çalılara benzer.

Dünyada dört türlü de su var :

Birincisi, saf su; ikincisi, acı su; üçüncüsü; kavi su; dördüncüsü, pis kokulu sudur. Tende de dört türlü su var :

Birincisi ağız suyu; tatlıdır. İkincisi, göz suyu; acıdır. Üçüncüsü burun suyu; kavidir. Dördüncüsü, kulak suyu; pistir.

Dünyada dört türlü de ateş var :

Birincisi, taş ateşi :

"... yakıtı insanlarla taş olan ateşten sakının."

(Kur'ânII/24)

İkincisi, ağaç ateşi :

"(Allah) sizler için yeşil ağaçtan ateş yapmaktadır."

(Kur'ânXXVI/80)

Üçüncüsü, yıldırım ateşi :

"(Münafıklar ve kâfirler) gök gürlemeleri ve şimşek arasında... parmaklarını kulaklarına tıkayan (kimseye benzer)"

(Kur'ânII/19)

Dördüncüsü Cehennem ateşi :

"Kafirler için hazırlanmış olan o cehennem ateşinden korkun."

(Kur'ânIII/31)

İnsanda da dört türlü ateş vardır. Birincisi, ziyafet-yemek ateşi; ikincisi, şehvet ateşi; üçüncüsü, soğukluk ateşi; dördüncüsü, muhabbet ateşidir.

Dünyada dört türlü de yel vardır: Birincisi, dâbur; ikincisi, sabâ; üçüncüsü, cenup; dördüncüsü, şimâldir. Tende de dört türlü yel var:

Birinci yelin adı, câzibedir; insanın yediğini kursağına sürer. İkinci yel, hâzimedir; insanın yediğini kursakta bekler. Üçüncü yel, kâsimedir (taksimedden); yenen yemekleri damarlara dağıtır. Dördüncü yel, defi'adır (savurucu); yenen şeylerin kepeğini dışarı atar.

Dünyada dört türlü de mevsim vardır :

Birincisi, ilkbahar; ikincisi, yaz; üçüncüsü, sonbahar; dördüncüsü kıştır. Şimdi, gençlik, ilkbahara; orta yaşlılık, güne; yaşlılık da kışa benzer.

Dünyada iki âdet de deniz vardır; biri tatlı, biri acıdır. İkisi de bir yerededir; fakat birbirine karışmazlar.

"Acı ve tatlı sulu iki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır; birbirinin sınırını aşmazlar"

(Kur'ân LV/19-20)

Gözyaşı acı, göz bebeği suyu tatlıdır. Bunların ikisi de bir aradadır, fakat birbirine karışmazlar. Çünkü, gözün aslı yağdır; tuz (tatlı) a muhtaçtır. Göz bebeği suyu, tatlıdır. Eğer gözyaşı acı olmasaydı, göz kokar; göz bebeği suyu tatlı olmasaydı, göz görmez olurdu.

Dünyada artmak da var eksilmek de. Vücutta da kuvvet var; kiminde artar, kiminde eksilir.

Dünyada mezarlık var. Mezarlık insanda da var. Şimdi, burun dedikleri mezarlığa benzer. Fakat burun iki deliklidir. Bir deliği dimağa, bir deliği boğaza gider. Mezar (ölü) da iki deliklidir: Biri cennete, biri de cehenneme gider.

Nitekim, Resûl Hazretleri (A.S.) buyurur :

"Mezar ya cennet bahçelerinden bir bahçe ya hut da cehennem çukurlarından bir çukurdur."

(Hadis)

Şimdi, devletli kişi odur ki, canını gafletten uyarmış, hâlini bilmiş olsun.

Dünyada, mümin ve kâfir de var. İnsanda ilhâm mümine; vesvese kâfire benzer.

Dünyada düşman ve savaş da var. Nefis düşman; nefsin arzusu-na uymamak savaştır.

Dünyada Yahudi ve Hıristiyan ile haça tapmak (onun peşinden gitmek, hâlif olmak) isteyenler var. Günahına bağlı olmak (günahta inat etmek) Yahudiye; şerîata uymamak Hıristiyana; Hak'tan dönmek haça tapmağa; açgözlülük yalana; öfkelenmek aslana; soğuk yaradılışlık domuza; şehvet yıldıya; sinirlenmek yılan; lanetlemek file; sundan (?) kapmak, kazmak kurda; hoyrat yaşayanlar ayıya; minnet bilmemek, hiç bir şey bilmeyen câhile benzer.

Hazreti Resûl (A.S.) bu hadisinde şöyle buyuruyor :

"Her şey bir şeydir; fakat câhil hiç bir şeydir."

Dünyada zâlim, muktesid (tutumlu) sâbık (rütbece ileri) da var;

"... onlardan kimi nefislerine zulmeden, kimi kötülükle iyiliği mü-sâvi olan, kimi de Allah'ın izni ile hayırlarda ileri geçendir."

(Kur'ân XXV/32)

Nefis zâlim, can muktesid; gönül sâbıktır.

Dünyada kimi adaletli, kimi zâlim ve birbirleriyle kavga eden beğ-

ler var. Vücutta da bir akıl ve bir hevâ var. Aklın da hevânın da elli beş askeri var. Fakat akıl askeri; düzen ve temkinde (emr bi'lma'rûf ve nehy ale'l-münker)dir. Aklın subaşıısı ilhamdır; hevânın subaşıısı ise vesvesedir. Bu ikisi her gün savaşırlar.

Ne zaman ki akıl askeri, hevâ askerini yenersen; o ten ve can Yaradan katında aziz olur:

"İnsanoğlunun içinde bir et parçası var ki o et parçası düzelirse, bütün bünye düzelir; o et parçası bozulursa bütün bünye bozulur. İşte o kalbdır."

Ne zaman ki -Allah göstermesin- hevâ askeri, akıl askerini yenersen; o ten ve o can Yaradan katında hor olur :

"... Doğrusu hükümdarlar bir şehre girdikleri zaman orasını bozarlar onurlu kimselerini bayağı yaparlar."

(Kur'ânXXXVII/34)

Dünyada; başında tacı, boynunda gerdanlığı, üstünde hilâtı olan; fermanları, tahtları, memleketleri ve halkları bulunan padişahlar var.

Şimdi, tevhid, tac; ibâdet gerdanlık; Müslümanlık hilâf; ferman imân; taht marifet; memleket ihsan; raiyyet (bağlı olan halk) İslâmdır :

"Allah katında din, şüphesiz İslamdır."

(Kur'ânIII/19)

Ârifler; raiyyeti İslam; mülkü ihsan; fermanı imân; tahtı marifet olan yere oturlar ve Çalap Tanrı ile münacaat (yakarma-yalvarma) ederler.

GARİP HİKÂYE :

Bir gün Tanrı'nın aslanı Ali'ye (K.V.) sordular ki :

- Ya Ali, taptığın Tanrı'yı görüyor musun? Ali şöyle cevap verir :

- Eğer görmeseydim, tapmazdım.

O hâlde müminlere vâciptir ki Hak Subhanehû Ta'âlâ Hazretlerini her yerde hazır bilmeli ve görmelidirler :

"... dikkat edin; Allah şüphesiz herşeyi bilgisiyile kuşatandır."

(Kur'ânXLI/54)

Cennet ve içinde ırmaklar var :

"Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları, süzme bal ırmakları vardır."

(Kur'ân XLVII/15)

Vücutta bulunan süt, kan, safra ve balgam da pınarlara benzer.

Gönül de cennet (uçmak)e benzer...

Yahya İbni Mu'âz şöyle der :

Benim gönlüm, dünya ve âhiretten değerlidir. Çünkü dünya, mihnet ve nimet evidir ama benim gönlüm marifet evidir. Marifet dünya ve âhiretten üstündür. Dünyada gaipler var: Cennet, cehennem, Arş Kürsü, levh-i kalem, melekler, öküz ve balık burçlarının adları söylenir, fakat kendileri gaiptir.

Vücutta bulunan; şu akıl, idrak, ilham, hidayet, fikir, endişe (düşünce) gibi mefhumlar da gaiptir.

Dünyada başı gökte, dibi yerde ağaçlar da var. Marifet de ağaç gibidir; dibi müminlerin gönlünde, başı gökten yukarıdadır :

"... kökü sağlam, dalları göğe doğru..."

(Kur'ân XIV/24)

Şimdi, azizim! Marifet ağacının başı tevhid, gövdesi iman, yaprakları İslâm, dibi yakınlık, kökü tevekkül, budakları neyh-i münker, suyu korku ve ümit (havf u recâ), yemişi ilim, yeri (toprağı) mümin gönlüdür. Başı arştan da yukarıdadır.

O marifet ağacının beş budağı vardır :

Birincisi, şevk; ikincisi, muhabbet; üçüncüsü, inayet; dördüncüsü, iradet; beşincisi ise, kurbiyyet (yakınlık) budağıdır.

Cennette Tuba ağacı vardır ki bir budağı, müminlerin köşklerinin penceresinden içeri girip durur.

Vücuttaki iman nuru da böyledir; bütün damarlara girip durur.

Cennette yemek içmek de var ama "küçük ve büyük abdest" yok. Bunun gibi anne rahminde çocuk da yer, içer ama idrar etmez.

Dünyada, kimi fıkıh, feraiz ilmini; kimi tefsir, hadis ilmini; kimi dil ilmini (sarf ve nahiv), kimi Arap ve Fars ilmini; kimi hakikat ilmini; kimi belagat ilmini; kimi hendese ilmini; kimi astronomi (hikmet ve heyet) ilmini bilen, âlimler var.

Şimdi, sözü devam ettirelim: İnsanda ise ağız, tatlı ve acıyı; kulak

işitmeyi; dil, söylemeyi; burun, koklamayı; el, tutmayı; ayak, yürüme-
yi; gönül, hoşluk ve hoşsuzluğu bilir ve gönül ne fetva verirse dil
onu söyler.

Şimdi, azizim! Gönül bir şehre; ten hisara; göğüs içi kalabalık pa-
zara; yürek, bağır, ciğer, dalak, dükkânlara; sıdk (doğruluk) ikrar
(söyleme, kabul etme) isbat, idrak, iradet (irade, dileme) riyâzet (ka-
naatle yaşama, nefsi kırma), şevk, muhabbet, korku, ümit, yakın
(sağlam bilgi), tevekkül, kumaş ve mallara; iman, cevhere; akıl mes-
cide; marifet ışığı (çerağa) benzer. Mescidin ışığı duvarları aydınla-
tır; marifet ışığı ise arştan ferşe kadar her yeri aydınlatır.

(Dünyada) sermaye, kâr ve ziyan da var. İman sermayeye (Tanrı-
nın) emirlerini tutmak kâr (fayda) ; imansız kalmak sermayeden ay-
rılmaya; benzer.

Gözler teraziye benzer. Gözler iki türdür; birisi zâhîri (dış) birisi
bâtını (iç)dir. Şimdi, saadet, bâtın (iç, kalp gözü) dan bakan içindir.
Bâtından bakanların terazisi ağır, zâhirden bakanların terazisi hafif
olsun.

*"Tartıları hafif gelenler, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir,
cehennemde temellidirler. Tartıları ağır gelenler işte onlar kurtuluşa
ermiş olanlardır."*

(Kur'ânXXIII/103-102)

(Dünyada) Beytül-Ma'mûr, Ka'be de var. Fakat gönül ikisinden
de kıymetlidir. Çünkü Beytül-Ma'mûr (gökte, Ka'be hizasında
Kerrûbiye adı verilen büyük meleğin tavafı olan beyt-i şerif) gökte-
dir. Kerrûbiler (büyük melekler) tavaf ederler. Ama gönül, Padişah-ı
âlem Tanrı'nın nazargâhıdır.

Gönül kuşa benzer. Kuş uçarken kimi yerde azar, fakat gönül az-
maz. Çünkü gönül ile Çalap Tanrı arasında perde yoktur.

Nitekim Abdullah İbni Abbas (R.A.) şöyle der :

Muhammed Mustafa (A.S.) dan işittim ki: Çalap ile bütün nesne-
ler arasında perde vardır; fakat gönül ile Çalap Tanrı arasında perde
yoktur.

Şimdi, müminin gönlü Ka'be'ye benzer. Ka'be'ye giden ayağıyla
yürür ama gönül isteyen, yüzü üzre varması gerek. Onun için âşık-
lar, yüzlerini yere sürerler.

Ka'be'ye gidene kılavuz gerekir. Kur'ân kılavuzdur, yoldaş yeter
ama gönle Çalap Tanrı yoldaştır.

Ka'be'de ihram giyerler. Hakkı, bâtıldan ayırmak, ihram giymeye benzer. Yoldan taşları temizlemek de Ka'be'de Batn-ı Urana'da taş atmaya benzer. Nefsin arzularını defetmek, Ka'be'de kurban kesmeye benzer. Geçmiş ömür Safa'ya, kalan ömür Merve'ye benzer. Geçmiş günahlar için tövbe etmek, kalan ömrü Hak Ta'âlâ'nın kulluğunda geçirmek, Safa ile Merve arasında yürümeye; her zaman tövbe istiğfar ile yürümek de Ka'be'yi tavafa benzer. Sükûnetle yürümek, Arafat'a varmaya benzer.

Ka'be'ye giden, dört yerde tavaf eder. Bunlardan ilki, Hacerü'l-Esved; ikincisi, Makam-ı Mültezem; üçüncüsü, Bab-ı Ka'be; dördüncüsü, Rûkn-i Yemeni'dir.

Gönülde de dört yerde nurani (mânevi) tavaf vardır: İlki, sağda havf (korku) nuru tavafı; ikincisi, solda recâ (ümit) nuru tavafı; üçüncüsü, önde muhabbet nuru tavafı; (dördüncüsü), arkada şevk nuru tavafıdır.

Ka'be'ye varanın ihramı gibi müminlerin de ihramı vardır. Kendi vücutları, âileleri, malları ve hısımları ihramdır.

Gönlün varlığı bilinir fakat niteliğini bilmekte âlemler âciz kalır. Gönlün Tazı (Arap) dilinde yedi adı vardır: 1) Kalb, 2) Canan, 3) Ruh, 4) Bâl (kanat), 5) Halad, 6) Zamir, 7) Fu'âl. Değme adının da yetmiş iki manâsı vardır. Değme bir manâsını bilmede bütün âlimler âciz kalır.

Şimdi, azizim! Çalap Tanrı'nın da niteliğini bilmekte âlemler âcizdir. Hak Ta'âlâ'nın Kur'ân'da doksan dokuz ismi vardır. Hemen bütün isimlerini "ilme'l-yakîn" ile bilirler. "Bin bir ismi var" derler fakat niteliğini bilmekte bütün âlemler âciz kalır.

Vücûtta da Çalap Tanrı'nın birliğine işare eden beş nesne var: Birinci işaret (delil) Cebrail (a.s.)ın geldiğine, İkincisi, Muhammed (A.S.)in peygamber olduğuna, Üçüncüsü, Muhammed (A.S.)in faziletine, Dördüncüsü, yaradılmış nesnelere ölüp tekrar dirileceğine, Beşincisi, Çalap Tanrı'nın varlığına, sonra, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ'nın insanı yokken var eylediğine, dairdir.

Her kişinin iki resûlü vardır: Biri zâhir, biri bâtın. Zâhir, dil; bâtın, gönüldür. Dil Muhammed (A.S.)e ve gönül Cebrail'e benzer.

Muhammed (A.S.)in fazlına demiştik. İnsanın yaradılışı (şekli) bile Muhammed (محمد) adının harfleri üzredir.

Gerçekten de insanın başı mim (م) gibi, iki eli hâ (ح) karnı mim (م), iki ayağı da dal (د) gibidir.

Namazın da (edâ) emri Ahmed (احمد) adının harfleri üzredir :

Elif (ا) kıyama; hâ (ح) rukûya; mim (م) sücûda; dâl (د) tâ-hiyata benzer :

"O halde akşama girdiğinizde ve sabahladığınız vakit Allah'ı tesbih ediniz. Göklerde ve yerde hamd O'nundur. İkinci ve öğle vakitlerinde de (namaz kılarak) Allah'ı tesbih edin."

(Kur'ân XXV/17-18)

İnsanda çocukluk çağı, sabah namazına; erginlik çağı öğle namazına; yiğitlik (delikanlılık) çağı, ikinci namazına; orta yaşlılık çağı akşam namazına; yaşlılık çağı da yatsı namazına benzer.

Yatıp uyumak, ölüme; uyanmak, ölüp de tekrar dirilmeye benzer.

Muhammed (A.S.) baş parmak; Ebu Bekir (R.A.) şehâdet parmağı; Ömer (R.A.) orta parmak; Osman (R.A.) taharet parmağı; Ali (K.V.) küçük serçe parmak gibidir.

Vefalı besleyici olunca, insan beş parmaksız da yaşar. Çalap Tanrı sevgili kılınca, peygamberlik eder. Allâh bahânesini kılıp inâyet edince, müminler amelsiz de kabul olurlar.

Şimdi, azizim! Malûm oldu ki :

Çalap Ta'âlâ dünyada her ne yaratmışsa hepsi insan oğlunda vardır. Belki de daha fazlası vardır. Zira ki bunca gönüllerde sır vardır da anlatılmaz, niteliği ifade edilmez.

Çalap Ta'âlâ 'nın zâhiri ve bâtını vardır: Zâhiri, bu dünya, bâtını, öteki dünyadır. Fakat bu dünya, sonunda harap olacaktır :

*"O gün yer yüzü başka bir arza, gökler de başka göklere çevri-
lecek, insanlar kabirlerinden her şeye hâkim bulunan Allah'ın huzu-
runa çıkacaklar."*

(Kur'ân XIV/48)

Vücût âlemi de sonunda harap olacaktır :

"Her can ölümü tadacaktır."

(Kur'ânXXIX/57)

Bu âyetin manâsı bilen için ibrettir.

(Tanrı) gökleri bu kadar büyüklüğüyle şöyle direksiz durdurdu ve yıldızlarla bezedi, süsledi. Yine gökleri hava ile; havayı, kuşlar ile; dağları, geyikler ile, tenleri, zaâf ile, canları, muhabbet ile; insanları, birbirlerine bağlamak ile; yüzü, göz ile, elleri, avuçları ile; ayakları, to-

pukları ile; zâhiri, bâtın ile; cenneti, nimet ile; cehennemini, zakkum ile; dünyayı, mihnet ile; âhireti, beğlik ile; Çalap (C.C.) kendini kulları ile; siz kulları, Çalap Tanrı ile bezedi ve süsledi.

Tanrı Tebareke ve Ta'âlâ güzel kulunu kendi rahmeti ile yad edip buyurur ki :

Ey kullarım! Gözünüzü açın, görün, işitin.

O zevalsiz Kadim Tanrı, zevalsiz Padişah (Tanrı) şöyle buyurur :

Ey ibretli Kullarım! Eğer beni dilerseniz yere bakın; nakışlı yaygı-
mı döşememi; göğe bakın; tezyin ettiğim gökleri; meleklerle bakın;
sırrımı; dağlara bakın; büyüklüğümü; denizlere bakın; ambarımı; kı-
yamete bakın; heybetimi; cennete bakın; nimetimi; büyüklüğüme
bakın; güçlülüğümü; Kur'ân'a bakın; emirlerimi; kullarıma bakın; hi-
katımı; göklerin işaretine bakın; şanıma; evliyalarıma bakın; hazine-
lerimi görün.

"Andolsun biz, Âdem oğullarını üstün kıldık, karada ve denizde taşıtlara yükledik."

(Kur'ân XVII/70)

Sizleri sevdiğim için bunca kerametler verdim.

Şimdi, ey azizler! Çalap Tanrı, dünyada her ne yaratmışsa sizlere verdi; kendini dahi sizlere verdi.

Şimdi, göklerin örtünüz; yerler sizin döşediğiniz; ay ve güneş sizin kandiliniz; yemişler sizin nimetiniz; otlar süsünüz; ağaçlar yarat-
tığınız (faydanız); yıldızlar merkebiniz; melekler tapıcınız; cennet,
makamınız; huriler, çiftleriniz; Rıdvan, kapıcınız; kiramen kâtibin şe-
refiniz; Ka'be kıbleriniz; Kur'ân, inancınız; Malik, zindancınız; Mu-
hammed Mustafa (A.S.) şefaathınız; Âdem (A.S.) atanız; Havva, an-
neniz; bayram günü, güvenciniz; Cuma günü şifanızdır. Sizler
birbirlerinizle kardeşlersiniz. Siz kullar, benimsiniz; ben gafur Mevla
sizinim. Bunca çeşit nesnelere sizin için yarattım. Arştan yerin altına
kadar her ne varsa sizlere bildirdim :

"Biz onlara hem yeryüzü etrafında, hem de bizzat nefislerinde kudretimizin alâmetlerini öyle göstereceğiz ki nihâyet peygamberin söylediği şeyin hak olduğu kendilerine zâhir olacaktır."

(Kur'ân XLI/53)

Ne zaman beni isterseniz; kendinizde isteyin, bulursunuz.

Çünkü, ben size vücûdunuz içinde canınızdan daha yakınımıdır; gözünüzün görmüş olmasından, dilinizin söylemiş olmasından, ku-

lağınızın işitmiş olmasından daha yakınımdır. Elinizin tutmasından, ayağınızın yürümesinden; size, sizden daha yakınımdır.

"... Biz o kişiye sizden daha yakınızdır, ama görmezsiniz."

(Kur'an LVI/85)

"... Biz ona şah damarından daha yakınız."

(Kur'an L/16)

"Bu ilimlerle hakikattir ki her ne kim bilse kendini bilir ve her ne kim kendini bilse hakikatta, beni bilir."

"Kendi nefisini bilip öğrenen rabbını hakkıyla bilir."

(Hadis)

Şimdi, kendini bilen Hakkı bilir. Hak Ta'âlâ'nın varlığını bilir; fakat niteliğini bilmez.

Şimdi, şöyle bil ki :

Nitekim, insana candan; Çalap Tanrı'ya da kuldan yakın yok.

"... Biz ona şah damarından daha yakınız."

(Kur'an L/16)

Nitekim can, tene yakındır; Çalap Tanrı da kullarına şu âyette belirtildiği gibi yakındır.

"... üç kişni gizli bulunduğu yerde dördüncü mutlaka O'dur: Beş kişinin gizli bulunduğu yerde altıncıları mutlaka O'dur; bunlardan az veya çok ne olurlarsa olsunlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, mutlaka onlarla beraberdir..."

(Kur'anLVIII/7)

Nitekim can vücûdun tedbirindedir; Tanrı Ta'âlâ da kullarının tedbirinde öyledir. Böyle bilmek gerek. Nitekim tenin dirliği can iledir; âlemin dirliği de Tanrı Ta'âlâ iledir.

Nitekim, Çalap Tanrı'nın varlığı bilinir ama niteliği bilinmez :

"O'na benzer hiçbir şey yoktur, O bütün söylenenleri işitir, bütün yapılanları görür."

(Kur'anXLII/II)

Can da böyledir :

"Ey Muhammed! Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar, de ki: Ruh, Rabbimin buyruğundan ibarettir..."

(Kur'anXVII/85)

Kendi kendini bilmekliği kısa keselim. Çünkü uyanık insanlara bu kadar söz yeter. Doğrusunu en iyi Allah bilir.

ONUNCU BÖLÜM

Bu bölüm Âdem (A.S.)'in sıfatını beyân eder.

Haberde şöyle söylenmiştir ki: Biz Âdem (A.S.)'in zürriyetinden yayıldık. Nitekim Ebu'l-fazl Ca'fer-i Sâdık (R.A.) der ki :

Hak Subhanehu ve Ta'âlâ, Âdem'i yaratmayı dilediği zaman meleklerine (bunu) şöyle bildirdi :

Hani Rabbin meleklerle: "Ben yer yüzünde bir halife yaratacağım" demişti, melekler de: "Biz seni tesbih ve noksanlıklardan tenzih etmekte olduğumuz halde, orada bozgunculuk çıkaracak ve kan dökecek kimseler mi yaratacaksın?" demişlerdi. Allah: "Ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim buyurdu."

(Kur'an II/30)

Âdem'in vücûdunu Medine toprağından yarattı. Başını Beytü'l-Makdis (Kudüs) toprağından; yüzünü, Ka'be toprağından; kulağını, Tûr-ı Sinâ (Hz: Musa'nın Allahın tecelisiyle karşılaştığı ve konuştuğu, Sinâ yarımadasında bulunan dağ) toprağından; gözlerini, Beytü'l-Harâm (Mekke'deki Kâbe) toprağından; alnını, Medine'nin batı toprağından; ağzını, Medine'nin (magrîb) doğu toprağından; burnunu, Dımaşk (Dımişk: Şam) toprağından; dudaklarını, Berberiyeye (Afrikanın kuzeyi) toprağından; sakalını, cennet toprağından; dilini, Buhara toprağından; dişlerini Harezem toprağından; boynunu Çin toprağından; kollarını, Yemen toprağından; sağ elini, Mısır toprağından; sol elini, Fars toprağından; tırnaklarını Hitay toprağından; parmaklarını, Sistan toprağından; göğsünü, Irak toprağından; karnını, Huzistan toprağından; sırtını, Hemedan toprağından; cinsi uzvunu, Hindistan toprağından; hayâlarını, Bizans toprağından; oyuklarını, Türkistan toprağından; dizlerini, Kırım toprağından; dirseklerini, Antalya toprağından; topuklarını, Rum toprağından; ayaklarını, Frengistan toprağından yarattı.

Bu, hadisle de belirtilmiştir :

Manâsı şudur :

*"Allah Âdem'i altmış türlü topraktan yarattı. Eğer bir topraktan yaratsaydı, bütün insanlar aynı suret ve vasıf üzere olurlar, birini diğ-
ğlerinden ayırt etmek mümkün olmazdı."*

Ondan sonra, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ Âdem'in başını kudret nuruyla; gözlerini ibret nuruyla; alnını, secde nuruyla; dilini, zikir nuruyla; dişlerini, Muhammed Mustafa (A.S.) nuruyla; dudaklarını, tesbih nuruyla; ensesini, kuvvet nuruyla; vücûdunu, hilât nuruyla; sırtını yiğitlik nuruyla; göğsünü, ilim nuruyla; karnını yumuşaklık (hilm) nuruyla; belini izzet nuruyla; örtü (elbise)sünü, emanet nuruyla; oyluğunu, emrû nehiy nuruyla; bağrını, hoşnutluk nuruyla; dizini; rûku nuruyla; ayağını ibâdet nuruyla; topuklarını, şevk nuruyla; dalağını, üns(yakınlık) nuruyla; ellerini, cömertlik nuruyla; tırnağını, şefaât nuruyla; gönlünü, tevhid ve iman nuruyla; bezedi, sıvadı, saygı nuruyla düzeltilti; vuslat nuruyla götürdü, Âdem'in toprağını Azrail'in eline verdi. Rahmet suyuyla yoğurdu; marifet suyuyla suvardı.

Âdem'i Mekke ile Yemen ve Taif arasında yarattı. Hak Subhanehu ve Ta'âlâ söyler :

"Âdem'i topraktan yarattım."

"... ve insanı yaratmağa bir çamurdan başladı."

(Kur'ânXXXII/7)

Başka bir âyette "sülâleden yarattım" der :

"Çünkü biz insanı karışık bir nutfeden yarattık."

(Kur'ânLXXVI/2)

Bir şeyi sıkıp arasından çıkana sülâle derler.

Ondan sonra (Âdemi) bıraktılar; bir zaman yattı, uyudu ve şekillenmiş civık bir çamur oldu. (Hamein mesnun) 15/26-28)

Ondan sonra, kurudu, yarıldı, ke'l-fahhâr oldu (pişmiş çamura benzer balçık).

"O, insanı yanmış kerpiç gibi kuru çamurdan yarattı."

(Kur'ân LV/14)

Önce topraktı; sonra suret bağladı; ondan sonra tas tas (parça parça) yarıldı. Sayısız yıllaryattı.

Ondan sonra, Azazil (şeytanın cennette bulunduğu esnadaki adı) geçip giderken yolu oraya vardı. Âdem'in kalıbına gözü ilişti,

hayret etti, ürktü ve tekrar üzerine vardı. Biraz baktı, tuhafına gitti, hayrete düştü. Uzandı, eliyle göğsüne elledi. Küp küp öttü. Dedi ki:

"İlahi ya, Seyyid ya Mevla! Bunun içi kovuk (boş)muş; bundan hiç hayır gelmez."

O zaman Padişah-ı âlem Tanrı'dan ses geldi; dedi ki :

- Ya Azazill! O dokunduğun göğüs benim ocağımdır; kendi kudretimle doldururum.

Hak Subhanehu ve Ta'âlâ Hazretleri Âdem'e ruh üflemeği diledi ve ruha emreyledi. Bazıları der ki Hak Ta'âlâ Hazretlerinin emriyle ruh, Âdem'in burnundan dimağına girdi, iki yüz yıl müddet bekledikten sonra gözlerine indi. O zaman Âdem (A.S.) yattığı yerde gözlerini açınca kendini toprak ve balçık olarak gördü.

Ondan sonra ruh, kulaklarına indi; meleklerin tesbihlerini duydu. Sonra da (ruh) ağızına ve diline indi. O zaman Âdem (A.S.) aksırdı ve başını yerden yukarı kaldırdı ve dedi ki :

"Her hal ve durum üzere âlemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun."

Yani *"şükür o Tanrı'ya ki her hal ve durumda âlemleri besleyicidir"* manâsına gelir. Suretten önceki hareket aksırmaktır. Dile ilk gelen kelime de budur.

Ondan sonra kâinatı yaradan Kadir Tanrı'dan cevap geldi :

"Rabbin sana merhamet etsin ey Âdem." dedi Ondan sonra Allahu Ta'âlâ şöyle buyurdu :

- Ya Âdem! İzzetim ve celâlim hakkı için, seni bu kelime için yarattım.

Ondan sonra ruh Âdem'in göğsüne ve beline indi. Aşağısı balçıkken Âdem (A.S.) kalkıp oturmak istedi. Nitekim Kur'ân-ı azimde Allan buyurur :

"İnsan pek aceleci olmuştur."

(Kur'ân XVII/II)

Ondan sonra ruh Âdem'in karnına indi. Âdem acıktı; yemek arzu etti. Ondan sonra ruh, Âdem'in bedeninin bütün azalarına yayıldı, tamamen yerli yerine yerleşti. Et, kan, damar, sinir meydana geldi.

Ondan sonra Hak sübahanehu ve Ta'âlâ meleklerle buyurdu.

Âdem'i, rıza süyuyla yıkadılar. Ululuk ve ihtişam tacını başına koydular. Keramet hilatını üstüne giydirdiler. Yücelik kürsüsü üzerine oturtular. Halife adını koydular ve "yerde ve gökte halifesin" dediler.

Sonra, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ kendi lutfuyla "cennet içinde hazinemsin" dedi. Vekillik emrini verdi ve bütün nesnelere adlarını öğretti:

"Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra eşyayı meleklerle gösterip 'eğer doğrularsansanız bunların isimlerini bana haber veriniz' buyurdu."

(Kur'ân II/31)

Ondan sonra meleklerle secde ettirdi :

"Hani meleklerle: Âdem'e (hürmet olarak) secde edin, demiştik de bütün melekler secde etmişlerdi. Ancak İblis secde etmekten yüz çevirip kibirlendi ve kâfirlerden oldu."

(Kur'ân II/34, VII/10, XVII/61, XVIII/51)

O vakit bütün melekler, Hak Ta'âlâ'nın emriyle Âdem'e secde ettiler. Yalnız İblis secde etmedi.

Hak Ta'âlâ, İblis'e sordu :

- Niçin Âdem'e secde etmedin. İblis şöyle cevap verdi :

"Beni ateşten onu ise çamurdan yarattın."

(Kur'ân VII/12)

Yani *"Sen beni ateşten, onu topraktan yarattın. Bunun için, benim terkibim (ateş) ulvi, toprak (ise) süflidir. Yaradılıştaki ben ondan yüceyim; bu sebeple Âdem'e secde etmedim."* dedi. Gurura kapılarak (secdeye) râzı olmadı. Hak Ta'âlâ da onu dergâhından kovdu. Önceleri Allah'a yakın bir melek iken, adı Haris idi. Sonra mahrum, şaşkın, mel'un oldu ve adı da şeytan ve İblis olarak değişti.

Ondan sonra Hak Subhanehu ve Ta'âlâ, şöyle buyurdu :

- Ya Âdem! yukarı bak!

Bunun üzerine Âdem (A.S.) yukarı baktı. Arşta şu güzel sözün yazılmış olduğunu gördü :

"Lâ-ilâhe illallah, Muhammedün Resulullah."

Âdem (A.S.) onu görünce şöyle dedi :

- İlâhî Seyyid ve Mevlam! "La-ilâhe illallah" senin birliğindir. Ya Muhammed kimin adıdır? Hayy u kayyum (Daima diri ve ezeli ve ebedi olan) Tanrı buyurdu ki :

"Ya Âdem! O benim habibimin adıdır ki senin oğlundur. " Âdem çok mutlu oldu ve şükretti.

Ondan sonra Âdem (A.S.) sağ yanına baktı; üç güzel şahıs gördü ve sordu :

- Adınız nedir ve makamınız nerededir ?

Birincisi cevap verdi :

- Adım akıldır ve yerim başta, beyindedir.

İkincisi şöyle cevap verdi :

- Adım utanma ve hayadır; yerim yüzdedir.

Üçüncüsü ise şöyle cevap verdi :

- Adım, ilimdir ve makamım göğüs içindedir.

Bunun üzerine Âdem (A.S.) şöyle dedi :

- Gelin şimdi, yerli yerinize girin.

O saat üçü de yerli yerlerine girdiler. Âdem rahatladı. Sonra sol tarafına baktı. Orda da üç şahıs gördü; ürktü ve sordu :

- Adınız nedir ve yeriniz nerededir? Ne uğursuz taifesiniz.

Onlardan birisi şöyle cevap verdi :

- Adım öfkedir; yerim başta, beyindedir.

Âdem karşılık verdi :

- Baş, akıl yeridir; senin başta yerin yoktur.

O şahıs bunun üzerine şöyle dedi :

- Ben gelince, akıl gider.

İkinci şahıs da şöyle konuştu :

- Benim adım, tama' (açgözlülük)dür; yerim yüzdedir.

Âdem karşılık verdi :

- Yüz, tamamiyle utanma ve hayâ yeridir; senin yüзде yerin yoktur.

O şahıs buna şöyle karşılık verdi :

- Ben gelince utanma ve hayâ gider.

Üçüncü şahıs da şöyle karşılık verdi :

- Benim adım hasad (kıskançlık)dır; yerim, göğüs (gönül) dedir.

Buna karşı Âdem (A.S.):

- Göğüs, ilim yeridir; senin göğüste yerin yoktur.

Bunun üzerine o şahıs şöyle konuştu :

- Ben gelince ilim gider.

Şimdi azizim! Şöyle bilmek gerekir ki iman rahmanidir, şüphe şeytanidir. Şüphe gelse iman; iman gelse şüphe gider.

"... Haktan sonra sapıklıktan başka ne vardır."

(Kur'ân X/32)

"İmandan sonra kâfirlikten başka ne vardır?"⁽¹⁾

Bu âyetin manâsı "menziletün beyne'l-menzileteyn"⁽²⁾ diyenler için bir delildir. Onun için kulun fiiliyle imanı ayrı değildir: Ya tevhid; ya ilim; ya şirk; ya iman; ya küfür ya da ibadettir.

Elif, istifhamdır, darb beyan etmektir. Güzel söz, âyet iman kelimesidir; "Keşeceretin tayyibetin" yani güzel ağaç (şecere-i tayyibe), hurma ağacıdır. "Kef", güzel ağaca teşbihtir.

Güzel kelime "tevhid" kelimesine denilir. "Tevhid" kelimesini hurma ağacına benzettiler. Onun için hurma ağacı değme yerde olmaz.

O hâlde tevhid kelimesi hurma ağacına, marifet de o ağacın köküne benzer. Nitekim köksüz ağacın hiç yemişi, marifetsiz gönülün de hiç hayrı olmaz.

Yerde ağacı ayakta dik tutan köktür. Tevhid kelimesini de kalbde canlı ve sağlam tutan gönüldeki marifettir.

(Bu husûsta) Resûlullah (S.A.V.) şöyle buyurmuştur :

(1) Bu söz, yukardaki Ayete kıyasla yapılmıştı.

(2) "İki menzil arasında bin menzil" Hacı Bektaş-ı Veli Hz.leri burada mu'tezile'nin bu ifadedeki görüşünün sakıtlığını Ayete dayanarak reddetmek istiyor; şüphe ile iman arasında 3. bir şık yoktur, demek istiyor.

"Ağaçlardan bir ağaç vardır, müminin gönlüne benzer; onun yaprağı dökülmez."

Acaba hangi ağaçdır diye sahabeler çöldeki ağaçları sayarlardı. Peygamber (S.A.) "onlar değil" deyince düşündüler. O zaman Peygamber (A.S) şöyle buyurdu :

- *Hurma ağacıdır; onun hiç bir zaman yaprağı dökülmez.*

- *Doğru söyledin, ya Resûlullah, dediler.*

Söze devam edelim.

Âlemlerin Padişahı Tanrı Ta'âlâ, bütün ruhları (canları) Hazreti (Hz. Muhammed) için yarattığı zaman müminlerin canlarını sağdan, kâfirlerinkini soldan verdi.

Ondan sonra Allah Tebareke ve Ta'âlâ buyurdu :

"Ben sizin Rabbiniz değil miyim?"

Onlardan Hakka layık olanlar, (bu sözü) kulaksız işittiler ve dilsiz cevap verdiler. Bazıları "evet" bazıları "hayır" dediler; bazıları ise hiç tınmadı.

Hak Subhanehu ve Ta'âlâ ikinci defa buyurdu :

"Ben sizin rabbiniz değil miyim ?"

Önce "evet" diyenlerin bazıları "hayır" dediler; bazıları tınmadı; diğer bazıları da yine "evet" dediler.

Yine önce "hayır" diyenlerin bazıları "evet" dediler; bazıları tınmadı ve bazıları yine "hayır" dediler.

Önce tınmayanların bazıları da "evet" bazıları "hayır" dediler; bazıları ise yine tınmadılar.

Şimdi, aziz kardeşim! İki defa "evet" diyenler müslüman doğdular, müslüman olarak dirildiler (yaşadılar) ve müslüman olarak öldüler.

İki defa "hayır" diyenler; kâfir olarak doğdular, kâfir olarak dirildiler ve kâfir olarak öldüler.

Önce "hayır" sonra "evet" diyenler; kâfir olarak doğdular, kâfir olarak dirildiler ve müslüman olarak öldüler.

Önce "evet" sonra "hayır" diyenler; müslüman olarak doğdular, müslüman olarak dirildiler ve kâfir olarak öldüler.

İki defa da tınmayanlar - neüzübillah-hayvanlardan daha aşağı ve azgındırlar. "Ke'lenâm" (hayvanlar gibi) dedikleri onlardır.

"Onlar hayvan gibidir, belki de daha sapık ve şaşkındırlar."

(Kur'ân VII/179)

Bu âyet bunların hakkında gelmiştir. Çünkü bunlar, hayvanlar gibidirler; belki de daha azgındırlar. Bunlar her zaman insan şeklindedir, fakat (sadece) insanların yerlerini daraltır, rızklarını eksiltirler.

Gör ki, Çalap (C.C.) insanları nice hilatlarla süsledi, nice ululuk ve mertebelere erdirdi, nice nur ile bezedi.

Şimdi, bunları görüp iştup de anlamayan ya insanların düzenini kabul etmeyen ya da bu düzenin ehillerini sevmeyen hayvanlardır; belki daha âdidirler. Çünkü Hak ehlini hayvanlar dahi sever, onlara hürmet ederler.

Hakkı ve Hak ehlini bilmeyenler hayvandan dahi aşağıdır ve onların mertebeleri "belhüm edel" (hayvandan daha aşağı)dir. Aklı olana bu kadar söz yeter.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölüm, Âdem'in sıfatını beyân eder.

Şimdi azizim! Haberde şöyle gelmiştir:

Hak Subhanehu ve Ta'âlâ Âdem'in sol eye kemiğinden Havva'yı yarattı. Âdem'e yâr etti. (Havva) doksan batın (karın) çocuk doğurdu. On oğlu ve on kızı kaldı. İsimleri şöyledir: Veheme, Vedd, Suva, Yagus, Ya'ûk, Nasr, Abdu'n-nasır-Habil, Kabil ve Şit.

"Ve denilir ki Şit bir batından doğdu."

Âdem, emâneti Şit'e verdi. Şit'in doksan oğlu ve doksan kızı oldu. Bütün insanlar, bunlardan yayıldı:

"Ey insanlar, sizleri bir tek şahıstan yaratan, ondan da eşini (Havva'yı) meydana getiren, ikisinden birçok erkekle kadın üreten Rabbinizden korkun ve günah işlemekten sakının; ve yine kendisine (hürmette bulunarak) birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten korkun. Şüphesiz ki Allah, üzerinizde gözcü bulunuyor.

(Kur'ânIV/1)

Hak Subhanehu ve Ta'âla buyurur:

"Âdem'i topraktan, neslini de döl suyundan yarattım".

"And olsun ki biz insanı (Âdem'i) çamurun özünden yarattık. Sonra onun neslini, sağlam bir yerde az bir su haline getirdik. Sonra o nutfeyi kan pıhtısı yaptık. Daha sonra kan pıhtısını bir parça ete çevirdik. Et parçasını da kemik haline koyduk. Kemiklerin üzerine etleri giydirdik. Sonra ona başka bir yaratılış verdik. Bak ki, şekil verenlerin en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir!"

(Kur'ân XXIII/12, 13, 14)

Erkek suyuna "nutfe ", kadın suyuna "emşâç" derler:

"Çünkü biz insanı karışık bir nutfeden yarattık, onu deneyeceğiz, bunun için onu duyma ve görmeye kabiliyetli kaldık".

(Kur'ânLXXVI/2)

Nakildir ki:

"Erkek hanımına yaklaşınca ondun bir su, hanımından da bir su çıkar. Allah iki meleğe bunları karıştırmasını emreder, onlar da Ya

Rabbi bu iki nutfeden insan yaratmak istiyor musun? diye sorarlar. Allah Ta'âlâ da yaratacağım ey meleklerim, buyurur".

Sonra erkekle kadının suyu birleşir; arştan bir yel eser, gelir ane göğsüne dokunur ve o iki su yayılır; ordan da anne rahmine gider.

"O, erkek ve kadının beli ile göğüsleri arasında atılagelen bir sudan yaratılmıştır".

(Kur'ân LXXXVI/6,7)

Sonra Allahu Ta'âlâ'nın emriyle iki melek gider, o kulun mezar yerinden bir avuç toprak alıp getirir ve o iki suya karıştırarak yoğururlar. kırk gün sağ elleriyle karıştırıp sıkırlar; kan pıhtısı olur.

Sonra sol ellerine alıp kırk gün alıp karıştırıp tutarlar; bir parça et olur:

"Sonra onu sağ avucu içine tahvil eder".

Tekrar sağ ellerine alıp kırk gün karıştırıp sıktıktan sonra öylece bırakırlar. Yirmi güne kadar bekledikten sonra; et, damar ve kemik meydana gelir.

Şimdi, söze devam edelim.

Vücûdun bütün organlarından önce, temel olarak yan kemikler yaratılır ve (insan) öldükten sonra toprak, bu kemikleri geç yer (eritir).

İkinci gün, sağ koluyla tekbir parmağı; üçüncü gün, sol koluyla başı; dördüncü gün, sol ayağı; beşinci gün, sağ ayağı yaratılmıştır.

Altıncı gün, üç yüz altmış altı âdet damarı yaratılmıştır. Bunların yarısı hareket eder, yarısı etmez. Çünkü yarısında kan, yarısında da yel vardır. Ne zaman hareketsiz damarı, hareket etse; hastalık olur. Hareket eden damarı hareket etmediği zaman ise o kimse ölür.

Yedinci gün, yedi yüz kırk parça kemik; sekizinci gün, yüz yirmi dört bin kıl yaratılmıştır.

Dokuzuncu gün, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ dört melek gönderir. Birisi, (insanın) ecelini; birisi kötülük ve talihsizliği ile iyilik ve talihliliğini; birisi, rızkını; birisi de başına gelecekleri yazar.

Onuncu gün can (ruh) girer.

Bilahâre can (bedene) girdikten beş ay sonra çocuk ana rahminde harekete geçer, diye nakledilmiştir.

Sonra, Hak Subhanehu ve Ta'âlâ ana bağırını çocuğa mihrap bururur; secde kılar ve o secde bereketinde anası, değme bir şey yemez olur.

Bütün bu işler, ululuk ve yücelikler, insana can ve akıl sebebiyle verilmiştir.

Çalap Tanrı, canla akılı da vererek, o kulu tamamladı.

Fakat burada üç manâ var. Bu üç manâ kimde varsa onun akli tamdır; kimdi yoksa onun akılı yoktur ve de canı uyur. Bu üç manâ kula ait bir husûsiyettir. Bunlar; birincisi, kendini bilmek; ikincisi, huzurda olmak; üçüncüsü de kabri mekan kılmaktır. Bu dediklerim devletli kişilere hastır. Bu manâda devlet edep, akıl ve güzel ahlakıdır. Bu üç nesneye sahip kimseler çok talihli ulu kişilerdir. Nitekim Resûlullah Hazretleri şöyle buyurur:

"Akıl, yeryüzünde Tanrı Ta'âlâ'nın terazisidir".

Yer yüzünde akıl ölçüsünden iyi bir şey yoktur. Çünkü, her iyi şeyi bilen ve buyuran akıldır.

Şimdi, ey azizim!

Akıl, dört türlü nurdan meydana gelmiştir:

Bunlardan birincisi, ay nuru; ikincisi, güneş nuru; üçüncüsü sidretü'l-müntehâ dördüncüsü, arş nurudur.

Bu sebeple, akıl, beden içinde sultan; gönül içinde rahatlıktır. Tanrı Ta'âlâ'nın insana verdiği, bunca ululuk, bunca nur, bunca ke-ramet, bunca hilâtin hepsi akıl bereketindedir.

Şimdi, kimin gönlünde akıl nuru varsa hoştur. Kimin yoksa kendine hayrı yoktur; Çalap Tanrı katında da yeri yoktur.

"Biz işitir veya akıl eder olsaydık, şu azgın ateş içinde olmazdık, derler".

(Kur'ân LVII/10)

Haberde şöyle gelmiştir ki:

Çalap (C.C.) üç türlü karanlığı, üç türlü nesneyle aydınlattı:

Birincisi dünya karanlığını ay, güneş ve yıldızlarla aydınlattı.

(İkincisi.....) (Üçüncüsü.....)

İnsanı da üç türlü karanlıktan yarattı ve yine üç türlü nesneyle aydınlattı.

Birincisi, çar anasır (dört unsur: toprak, ateş, su, hava) karanlığından yarattı; akıl nuruyla aydınlattı.

İkincisi, cehalet karanlığından yarattı; ilim nuruyla aydınlattı.

Üçüncüsü, nefis karanlığından yarattı; marifet nuruyla aydınlattı: "Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kulu Muhammed'e apaçık âyetler indiren O'dur. Doğrusu Allah size karşı şefkatlidir. Merhametlidir".

(Kur'ân LVII/9)

Şimdi, marifet, güneşe; akıl, aya; ilim, yıldıza benzer.

Ayla güneş doğar, dolanır; ilim tahsil edilir fakat her zaman hatırdan kalmaz. Marifetse kimin gönlünde varsa; ta ölüp mezara girinceye kadar hatırdan gitmez; belki mezarda dahi faydası olur.

O ârifler sultanı, o hakikat arayışının aslanı, şeyhler mürşidi, Seyid Sadettin (R.A.) buyurur ki:

Yer yüzü etim benim/ Akar su kanım benim

Tahkik burcunda doğdu/Uyanmaz benim günüm

Şimdi, güneş, günde bir burçtan doğar; kalan burçlar mahrum kalırlar. Fakat akıllı gönüllerde üç yüz altmış altı burç vardır ve marifet güneşi de her gün bir burçtan doğar. Fakat diğer burçların mahrum kaldığını sanmayın. Çünkü, vücûtta sekiz rahmani kale, değme bir kalenin de yüz bin burcu vardır. Marifet güneşi hepsinin üstüne doğmak zorundadır. Bütün burçlara ulaşır ve hiç bir burç mahrum kalmaz.

Her zaman güneş doğar, ışığı yere dokunur. İlimin marifetli gönüllerin nuru (ise) arştan öteye gider.

O hayat veren ezeli Tanrı müjdelemiştir ki:

Ey kullarım! Arzunuz, cennettir ki; bekçisi Rıdvan adlı bir melektir. O cennet Rıdvan'ın bekçiliği ile hiç bir zaman harap olmaz, esen durur. Buna karşılık marifetli gönüllerin bekçisi, benim. Şeytanın ona karşı zafer kazanması hiç mümkün olur mu? Zira marifetli gönüller benim hazinem ve nazargâhımdır. Nitekim Resûl (A.S.) buyurur: "Müminin gönlü ve kalbi Allah'ın evidir".

Aklın aya benzediğini söyledik. Ay, hem artar, hem eksilir hem de batar. Fakat akıl tamam olunca ne artar, ne eksilir ne de gider.

İlimin de yıldızlara benzediğini ifade etmiştik. Yıldızlar (gökte)

açık olduğu zaman (gece) insanların ayakları, yolu görür. Her kimin gerçek ilmi olursa o da Hak'tan yana olan yolu görür ve her şeyi anlar hale gelir.

Buna karşılık, gök yüzü bulutlu olunca insanların ayakları, yolu göremez.

O hâlde; akıl, marifet ve ilmi olmayan biri Hak'tan yana yolu nasıl görebilir ki?

Yine âlimler olmasa, bir kimse Hak'tan yana olan yolu nasıl görebilir ki?

Şimdi ilim büyüklerine babadan ve anneden daha çok değer vermek gerekir. Çünkü, baba ve anne, çocuklarını dünya belasından, dünya ateşinden ve dünya sıkıntısından korurlar. Buna karşılık âlimler, müslümanları, âhiret belasından, cehennem ateşi ve sıkıntısından korurlar:

"İlim adamları herkese fayda temin ederler".

(Hadis)

İlmin aynaya benzediğini de belirttik. Aynaya bakan kendi yüzünü görür. Yani kişi odur ki kendi kötü taraflarını (da) görür. Kendi ayıplarını gören kişi, kimsenin ayıbına dil uzatmamalıdır.

Hak Subhanehu ve Ta'âlâ buyurur ki:

Ey kullarım! Beni ne uzakta ne de yakında isteyin; nerede olursanız benimle olun. Çünkü, sizlere sizden yakınım ve nerede olduğunuzu biliyorum!

"Şüphesiz yok ki ben çok yakınım. Bana dua ettiği zaman dua edenin duasını kabul ederim".

(Kur'ân II/186)

Her kim beni kendine yakın bilirse hiç bir zaman ümitsiz olmasın.

Her kim elbisesine misk sürse o güzel kokar, kim ilme yakın ise öğrenmekten mahrum kalmaz; kim Hakk'a yakın ise duası kabulden mahrum olmaz.

Bu husûsta Hak Subhanehu ve Ta'âlâ şöyle buyurur:

"Siz beni dilerseniz, duanızı kabul ederim".(1)

Her kim Hak Subhanehu ve Ta'âlâ'nın adını zikrederse icap edenlerden mahrum kalmaz.

(1) "Yoksa sıkıntıya düşen kimse, dua ettiği zaman onun duasını kabul edip fenalığı gideren... Allah ile beraber bir ilâh mı var".

(Kur'ân XXXVII/62)

Yine Çalap Tanrı buyurur ki: "Benim adımları anın ki size icâbet edeyim".

Sonra şöyle buyurur:

"Bana dua edin size karşılığını vereyim".

(Kur'ân XI/60)

Ey müminler! Bilmiş olun ki kâfir nicelerin dinlerinin, nicelerinin tenlerinin düşmanı, nicelerine mallarının, düşmanıdır.

Fakat, kâfirden daha katı düşman İblis'tir. Çünkü insanı, Allah'a itaaten ve alçak gönüllükten uzaklaştırırsa (o insan)ın cehenneme gitmesi farz olur.

Eğer kâfir seni veya sen kâfiri öldürürsen cennet vacip (farz) olur. Öldürürsen gâzi, ölürsen şehit olursun. O hâlde kâfir nasıl (tehlikeli) düşman olur ki?

Şehitlerin mertebeleri, peygamberlerin mertebelerinden beş derece fazladır.

Bu mertebelerin birincisi; peygamber ölünce yıkanır, şehitler ölünce yıkanmaz.

İkincisi; (öldükleri zaman) peygamberlerin elbiseleri çıkarılır şehitlerinki çıkarılmaz.

Üçüncüsü, peygamberleri kefene sardılar, şehitleri sarmadılar.

Dördüncüsü, peygamberler âhirette seçerler, sonra şefaata ederler; şehitler ise, mahşer gününde, kendi kavim, kabile, hısımları, akrabaları, kardeşleri ve yanlarına her kim gelirse hepsine şefaata ederler. Hak Ta'âlâ birinin yüzü suyu hürmetine diğerlerini af eder hepsini cennete yollar.

Beşincisi, peygamberleri yılda bir defa; şehitleri her gün ziyaret ederler.

Kişiyi kâfirden daha büyük düşman üç şey vardır: Birincisi, nefsin arzuları; ikincisi, kibir ve sapkınlık; üçüncüsü, yalancılık ve hileciliktir.

Bu üç şey, İblis'le ortaktır; müminleri yoldan çıkarırlar.

Nefsin dileği zenginlik ve beylik; kibrin dileği, doyuncaya kadar yemek, iyi giyinmek ve Hakk'a bağlı olmamak; yalancılığını dileği, kahkaha, maskaralık, kendi aybını gizlemek ve başkalarının aybını gözlemektir.

Şimdi, Allah'ın lanetlediği İblis'in dileğini öğrendin ve işittin. Bu, işler kimde varsa İblis'tir ve kimde yoksa has insandır.

Keza Hak Subhanehu ve Ta'âlâ buyurur ki:

"Kıyamet korkusu için, nefsinizin arzularını terk edin".

"Çinizden hiç biri istisna edilmemek üzere mutlaka cehenneme varacaksınız".

(Kur'ân XIX/71)

Cehennem korkusu için de Çalap Tanrı'nın dileğini yerine getirin.

"Şüphesiz ki cehennem , o azgınlara hepsinin vaad olunan yeridir".

(Kur'ân XV/43)

Çalap Tanrı'nın emri için şeytana uymayın.

"Gerçekten şeytan size düşmandır, siz de onu düşman ediniz".

(Kur'ân XXXV/6)

Müminlerin dünyayı sevmesi çok büyük noksanlıktır. Nitekim, Resûl (A.S.) buyurur:

"Dünya sevgisi her hatanın başı onu terk etmek ise ibadetin esasıdır".

Yani, dünyayı sevmek bütün günahların başıdır; dünyayı terk etmek ise bütün ibadetlerin başıdır.

Bu hadis-i şerife mutabık olarak Hak Subhanehu ve Ta'âlâ Kur'ân-ı Kerim'de buyurur:

"Artık kim azgınlık edip kâfir olmuş, dünya hayatını tercih etmişse, muhakkak cehennem onun varacağı yerdir".

(Kur'ân LXXIX/37, 38, 39)

Dünyayı sevmemek, Allahu Ta'âlâ'nın hoşnutluğunu bulmaktır:

"Rabbinin huzurunda hesap vermekten korkup da nefsini kötü isteklerden alıkoymaya gelince, onun varacağı yer muhakkak cennettir".

(Kur'ân LXXXIX/40, 41)

Şimdi, insanın vücûdunu, şeriat, tarikat, hakikat ve marifetin hallerini özetle beyan ettim ve kudretim yettiği kadar açıkladım. Fazlasını isteyen, mufassal (tafsilatlı) kaynaklara baksın. Kalan mübarek haberler Kur'ân tefsirinde, Peygambere ait hadis kitaplarında (ehâdis-i nebevi) ve evliya tezkirelerinde mevcuttur.

Vallahu alemu bissevâb (Doğrusunu en iyi Allah bilir)

Ve ileyhi'l-merci'u ve'l-me'âb. (ve dönüş ve sığınak O'nadır).

MAKÂLÂT, Hacı Bektaş Veli 'nin baş eseridir. Türk din ve tasavvuf edebiyatının "yüzakı" eserlerinden biri olması yanında, asırlarca hakkında çok farklı yorumların yapıp müsbet/menfi birçok kanaatin ileri sürüldüğü Hacı Bektaş Veli'nin gerçek kimliğini ortaya çıkarması, din ve tasavvuf görüşünü -sapma ve saptırmalara meydan vermeyecek derecede- göstermesi bakımından da önem taşır.

Bir şahsiyet veya yazar hakkındaki farklı kanaatlerin, bazan gerçeği bütünüyle değiştiren, yanlış, ters ve hatta kasdî yorumların bir sebebi de araya giren ikinci, üçüncü derecede kişiler ve kaynaklardır. Bu sebeple, Alain'ın de belirttiği gibi: "Bir yazarın eseriyle ilgili on eser okumaktansa, kendisini on kere okumak daha iyidir". Doğruyu bulup yaymak bakımından birinci derecedeki kaynaklara ulaşmak bazan kolay olmamaktadır. Araya kültürel değişme ve gelişmelerin ortaya koyduğu değerlendirme vasıtaları bakımından farklılıklar, alfabe, dil ve üslûp güçlükleri girmektedir.

Makâlât'ın sadeleştirilip yayına hazırlanmasının sebebi de bu güçlükleri biraz olsun ortadan kaldırıp eserle bugünün okuyucularını karşı karşıya getirmektir. Bu çok önemli kaynağın okunması Türkistan'ın büyük evlâdı Ahmet Yesevî'nin mânevî talebesi, Horasan Eren'i ve Anadolu Alp-Eren'i büyük velî, Hacı Bektaş hakkında bizi dosdoğru bilgi ve kaanate ulaştıracaktır.

ISBN 975-17-0569-X

Fiyatı 3300.- TL